

1965 TARİHLİ LAHEY SÖZLEŞMESİ BAKIMINDAN TEBLİGAT KANUNU'NA İLİŞKİN BAZI SORUNLAR

Gonca Gülfem BOZDAĞ*

ÖZET

Savunma hakkının temelini oluşturan tebligat işleminin usulüne uygun yapılması oldukça önemlidir. Türk mahkemelerinde açılan davalarda veya Türkiye 'de yapılan icra takiplerinde, taraflardan birinin yabancı bir ülkede bulunması halinde tebligatın yurtdışında yapılması gerekir. Uluslararası tebligatın konusunu oluşturan bu tür davaların hızlı bir şekilde neticelenmesi ve tebligatta sorun yaşanmaması için uluslararası sözleşmeler kabul edilmiştir. 1965 tarihli Lahey Sözleşmesi bu konuda hazırlanmış temel düzenlemelerdendir. Türk hukukunda tebligat konusunu düzenleyen Kanun ise, 7201 sayılı Tebligat Kanunu'dur. Uluslararası tebligata ilişkin düzenlemeler incelendiğinde; özellikle ilan tebligat, yabancı devlet temsilciliklerine yapılan tebligat ve doğrudan tebligat gibi hususlarda sorunların tam olarak çözümlenemediği görülmektedir. Uygulamada yaşanan sıkıntıların çözüme kavuşturulması için tebligata ilişkin mevzuatın bir bütün olarak değerlendirilmesi ile eksik olan noktaların ele alınması ve tartışmalı alanların yapılacak düzenlemelerle açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tebligat, Lahey Sözleşmesi, Tebligat Kanunu, ilan tebligat, doğrudan tebligat.

SOME ISSUES RELATED NOTIFICATION ACT WITHIN THE SCOPE OF HAGUE CONVENTION DATED 1965

ABSTRACT

Duly notification of documents, which underlying the right of defense, is crucial. If one of the parties of a lawsuit is living abroad during litigation brought before a Turkish Court or during an execution proceedings commenced in Turkey, the notification of documents should be made to the country where the party living. Conventions were accepted to accelerate such lawsuits which are subjects of the international notification and not to have a difficulty in the notification issue. Hague Convention dated 1965 is one of the fundamental regulation prepared in this regard. The Law which regulates the issue of notification in Turkish law is Notification Act of 7201. As an analysis of arrangements regarding international notification, it will be seen that particularly some issues have not been solved in terms of notifications by publication, direct notifications and notifications made to agencies of foreign

* Dr., Yargıtay Cumhuriyet Savcısı, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, ggbozdog5@gmail.com.

governments. In order to solve issues in practice regarding international notification, the legislation on notice should be evaluated as a whole and also missing point and controversial circumstances should be clarified with new arrangements.

Keywords: Notification (Service), Hague Convention, Notification Law, Notice by Publication, Direct Notification.

GİRİŞ

Tebligat, hukuki bir işlemin sıhhat şartıdır ve usulüne uygun yapılmayan tebligat bütün işlemin geçersiz olmasına neden olabilir. Dava ile ilgili usuli işlemlerin taraflara tebliğ edilmesi, savunma hakkının da temelini oluşturmaktadır¹. Bu nedenle, tebligatın mevzuata uygun şekilde yapılması çok önemlidir. Kısaca hukuki işlemin muhatabına bildirim anlamına gelen tebliğ², çok karmaşık bir işlem olmamakla birlikte, ortaya çıkan sonuçlar açısından oldukça önemlidir. Zira, usulsüz yapılan veya adresi tespit edilemediği için yapılması geciken tebligat işlemi, tarafların hak kaybına yol açabilmektedir.

Tebligat kavramını daha ayrıntılı tanımlamak gerekirse; “*Tebligat, dava ile ilgili olan kişilerin, özellikle davanın taraflarının, davaya ilişkin bir işlemi öğrenebilmesi için, usulüne uygun bir biçimde bir yazı ile veya ilan yolu ile yapılan bir belgeleme işlemidir*”³. Tebligat, bir mahkeme veya idari makam tarafından alınan kararların muhatabına bildirilmesi ile tarafların hoşnut olmamaları halinde bu kararlara karşı yasal başvuru yollarına başvurabilmelerine aracılık eden bir ön koşuldur. Yetkili merciler tarafından verilen kararlar veya yapılan işlemler, ancak muhatabına bildirilmesi ile

¹ Ergin Nomer, **Devletler Hususi Hukuku**, 21. Bası, Beta, İstanbul, 2015, s. 583; Tebligat işleminin usulüne uygun gerçekleştirilmesinin önemi, Yargıtay kararlarında da şu şekilde belirtilmiştir: “*Yargılamanın sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi, iddia ve savunma ile ilgili delillerin eksiksiz toplanıp tartışılabilmesi, davanın süratle sonuçlandırılabilmesi, öncelikle tarafların duruşma gününden haberdar edilmesi ile mümkün olur. Kişinin hangi yargı merciinde duruşması bulunduğunu, hakkındaki iddia ve isnatların nelerden ibaret olduğunu bilmesi, usulüne uygun olarak (Tebligat Kanununa uygun) tebligat yapılması ile sağlanabilir*” (Ahmet Uğur Turan, **Tebligat Hukuku, Tebligat Suçları ve İlgili Mevzuat**, Seçkin, Ankara, 2002, s. 19); Esra Günay, “*Türkiye’den Yabancı Ülkeye Yapılan Tebligat ve Esasları*”, ss. 259-282, TAAD, Yıl: 3, Sayı: 11 (Ekim 2012), s. 262, file:///C:/Users/ab42358/Downloads/e265c-38680-6d134-e24be%620(19).pdf, Erişim 20/01/2016.

² Ejder Yılmaz/Tacar Çağlar, **Tebligat Kanunu**, Yetkin, Ankara, 2013, s. 39; Seyithan Deliduman, **Tebligat Hukuku Bilgisi**, Yetkin, Ankara, 2002, s. 13; Recep Akcan/Hakan Albayrak, **Tebligat Hukuku**, Seçkin, Ankara, 2014, s. 20; GÜNAY, s. 260.

³ Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, Ankara, 2001, s. 849; AKCAN/ALBAYRAK, s. 19-20.

sonuçlanır. Kanun'a uygun yapılmamış tebliğ ise sürecin tamamlanmaması anlamına gelir⁴.

Diğer taraftan, küreselleşmenin bir sonucu olarak ilişkiler ile birlikte ihtilaflar da uluslararası boyut kazanmıştır. Bu çerçevede, farklı ülkelerde ve hatta farklı kıtalarda yaşayan taraflar arasında görülen davalarda tebligat konusuna ilişkin düzenlemeler yapılması ihtiyacı doğmuştur. Aynı ülke sınırları içinde hukuki işlemlerin taraflarına bildiriminde bile sorunlar yaşanabilirken, farklı bir ülkede yaşayan muhataba tebliğ yapılması zaman zaman içinden çıkılmaz sorunları da beraberinde getirmektedir.

Türk hukukunda tebligatı düzenleyen Kanun, 7201 sayılı Tebligat Kanunu'dur (Tebligat Kanunu)⁵. 1959 tarihinde kabul edilen bu Kanun, yıllar içinde ihtiyaçlara uygun olarak birçok değişikliğe uğramıştır. Uluslararası tebligat taleplerinde ise, Türkiye 1954 tarihli "*Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi*"⁶(1954 tarihli Lahey Sözleşmesi) ile 1965 tarihli "*Hukukî ve Ticarî Konularda Adli ve Gayriadli Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair Sözleşme*"⁷ (1965 tarihli Lahey Sözleşmesi) taraf olmuştur⁸. Aynı zamanda Türkiye, uluslararası tebligat taleplerine ilişkin olarak birçok devlet ile iki taraflı adli yardımlaşma anlaşması imzalamıştır⁹.

⁴ YILMAZ/ÇAĞLAR, s. 39-40; ayrıntılı bilgi için bkz. Hatice Özdemir Kocasakal, "*Yabancı Ülkelerde Bulunan Kişilere Tebligat*", ss. 27-65, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2009/1, Yayın No: 45, s. 27-28, <http://dosya.gsu.edu.tr/Docs/HukukFakultesi/TR/FakulteDergisi/fakulte-dergisi-2009-1-hukuk-fakultesi.pdf>, (Erişim 20/01/2016).

⁵ 7201 sayılı Tebligat Kanunu, 11/02/1959 tarihinde kabul edilerek, 19/02/1959 tarihli ve 10139 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

⁶ 14/03/1972 tarihli ve 1574 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan, 28/05/1973 tarihli ve 14547 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan söz konusu Sözleşme, Türkiye yönünden 11/07/1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. NOMER, s. 503, 580; Aysel Çelikel/Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 14. Bası, Beta, İstanbul, 2016, s. 493 vd., 496 vd, 502-503.

⁷ 09/07/1971 tarihli ve 1483 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan, 17/06/1972 gün ve 14218 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan söz konusu Sözleşme, Türkiye yönünden 28/04/1972 tarihinde yürürlüğe girmiştir; ayrıntılı bilgi için bkz. ÇELİKEL/ERDEM, s. 497, 503 vd; NOMER, s. 580, 584.

⁸ Milletlerarası özel hukukun, yapılacak olan ortak antlaşmalar çerçevesinde birleştirilmesi, ilk olarak Mancını tarafından ileriye sürüldü. Ancak İtalyan Hükümetinin, bu alanda milletlerarası konferanslar toplama girişimleri başarıya ulaşmamıştır. Yine aynı amaçla Hollanda hükümeti tarafından 1893 yılında Lahey'de gerçekleştirilen konferans büyük başarıya ulaşmış olup, konferansların devam etmesi neticesinde Lahey sözleşmeleri ortaya çıkmıştır. Türkiye de birçok Lahey Sözleşmesine taraf olmuştur. 1954 tarihli "*Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi*" ile 1965 tarihli "*Hukukî ve Ticarî Konularda Adli ve Gayriadli Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair Sözleşme*" bu sözleşmelerden ikisidir (NOMER, s. 72).

⁹ Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, "*Adli Sözleşmeler*;

Türkiye'nin taraf olduğu bu ikili ve çok taraflı sözleşmelerin uygulanmasına yönelik mevzuatımızda da bazı düzenlemeler kabul edilmiştir. Bu sözleşmelerin uygulanmasına ilişkin Tebligat Kanunu ile Tebligat Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikten¹⁰ faydalanmak mümkündür. Ayrıca, uluslararası tebligata ilişkin Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü (UHDİGM) tarafından hazırlanan 63/3 sayılı "*Hukukî Alanda Uluslararası Adli Tebligat İşlemleri Genelgesi*"¹¹ (Tebligat Genelgesi) 16.11.2011 tarihinde yayımlanmıştır. Bütün bu düzenlemeler, Sözleşmelerin daha etkin uygulanmasını sağlamak için zaman içinde ihtiyaçlara göre şekillenmiştir. Zira, sözleşmelere taraf olmak, uluslararası sorumlulukları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, yapılan değişikliklerin ve yeni düzenlemelerin ne ölçüde uygulanabildiği ve tebligata ilişkin sorunlu alanları çözüme kavuşturmakta ne kadar başarılı olunduğu önemlidir.

Uluslararası tebligata ilişkin düzenlemeler incelendiğinde; özellikle ilanen tebligat, yabancı devlet temsilciliklerine yapılan tebligat ve doğrudan tebligat gibi hususlarda sorunların tam olarak çözümlenemediği görülmektedir. Sözü edilen konulara ilişkin uygulamada karşılaşılan sorunlar, çoğunlukla anlık harcanan çaba ve teamüllerle şekillenmekte olup, bu hususlarda uygulamayı kolaylaştırıcı ve yön verici yazılı metinlere ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer taraftan, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarına tebligata ilişkin özel düzenlemeler getirilerek, sürecin kısaltılması hedeflenmiştir. Aslında 1965 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesinin uygulanması ile sadece Türk vatandaşlarına yapılacak tebligatlarda değil, 10'uncu maddeye çekince koymayan devletlerde bulunan bütün muhataplara yapılacak tebligatlarda süreç hızlanacaktır. Bu çerçevede, Sözleşme'nin 10'uncu maddesi ile Tebligat Kanunu'nun 25/a-son maddesinin etkin ve doğru bir şekilde uygulanması önem taşımaktadır.

Çalışmamızın amacı, uluslararası tebligata ilişkin uygulamada karşılaşılan sorunları tek tek inceleyerek, bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin ortaya konmasını sağlamaktır. Bu kapsamda, öncelikle hukukî alanda uluslararası adli tebligatın temel düzenlemesi olarak kabul edilen 1965 tarihli Lahey Sözleşmesi ele alınacak, Sözleşme bağlamında 7201 sayılı

Hukukî-Ticari ve Cezai Konularda İkili Sözleşmeler", <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/ikili.html> , Erişim 20/01/2016.

¹⁰ Tebligat Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, 25 Ocak 2012 tarihli ve 28184 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanmıştır.

¹¹ Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, "*Genelgeler*", <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/genelgeler/genelgeler.html> , Erişim 20/01/2016.

Tebliğat Kanunu'nun uygulanması değerlendirilecektir. Daha sonra ise, yeni düzenlemeler ile çelişkili uygulamalar çerçevesinde, sorun yaşanan alanlar ayrı ayrı başlıklar altında irdelenecektir.

I- 1965 TARİHLİ LAHEY SÖZLEŞMESİ

A- Genel Olarak

1965 tarihli Lahey Sözleşmesi, sadece tebliğat konusuna ilişkin yapılmış bir sözleşme olup, 1954 tarihli Lahey Sözleşmesi'ne göre daha ayrıntılı ve özel nitelikte hükümler içermektedir¹². 1954 tarihli Lahey Sözleşmesi¹³, sadece 1 ila 7'nci maddeleri arasında tebliğat konusu düzenlenmiştir. Her iki Sözleşmeye taraf olan devletler arasında tebliğat işlemleri, daha ayrıntılı maddeler içeren 1965 tarihli Tebliğat Sözleşmesi'ne göre yerine getirilir¹⁴.

B- Sözleşmenin Yürürlüğe Girmesi

1965 tarihli Lahey Sözleşmesi, Lahey Özel Hukuk Konferans'ının onuncu sezonunda taslak haline getirilmiş ve 15 Kasım 1965 tarihinde imzalanmıştır¹⁵.

Sözleşme'nin 26/2'nci maddesinde öngörülen üçüncü tasdik belgesinin tevdiinden altmış gün sonra Sözleşme yürürlüğe girmiştir (m. 27/1). Sözleşme'yi imzalayan ve sonradan tasdik eden devletler açısından ise Sözleşme, tasdik belgesinin tevdiinden altmış gün sonra yürürlüğe girer (m.

¹² **Recognition and Enforcement of Judgements and Orders and the Service of Process within the Commonwealth, A Report of a Working Meeting held at Basseterre (A Report of a Working Meeting)**, St. Kitts, 24-28 April 1978, Commonwealth Secretariat, London, s. 71; NOMER, s. 585.

¹³ Sözleşmeye taraf devletler; Almanya, Arjantin, Avusturya, Belarus (Beyaz Rusya), Belçika, Bosna-Hersek, Çek Cumhuriyeti, Çin (sadece Makau Özerk Bölgesi), Danimarka, Ermenistan, Fas, Finlandiya, Fransa, Hırvatistan, Hollanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Japonya, Karadağ, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Lübnan, Lüksemburg, Macaristan, Makedonya, Mısır, Moldova, Norveç, Özbekistan, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Surinam, Türkiye, Ukrayna, Vatikan.

¹⁴ Timuçin Muşul, **Tebliğat Hukuku**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 317; KOCASAKAL, s. 37; Ali Gumrah Toker, "15 Kasım 1965 Tarihli 'Hukuki veya Ticari Konularda Adli ve Gayri Adli Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair Lahey Sözleşmesi' Uyarınca Tebliğat Yapılması", ss.107-152, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 2, 2011, (Basım Yılı: 2013), s. 108, <http://webb.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz13-2/gumrahtoker.pdf>, Erişim 20/01/2016.

¹⁵ **A Report of a Working Meeting**, s. 71; David McClean, **The Hague Conventions on The Service of Process, The Taking of Evidence and Legalisation, Explanatory Documentation prepared for Commonwealth Jurisdiction (Explanatory Documentation)**, Commonwealth Secretariat, London 1979, s. 7.

27/2). Diğer taraftan, Lahey Özel Hukuk Konferansı'nın onuncu oturumunda temsil edilmeyen devletler, Sözleşme'ye katılabilirler. Katılma belgesi, Hollanda Dışişleri Bakanlığı'na tevdi edilir. Sözleşme bu devletler açısından, katılma keyfiyetinin bildiriminden önce Sözleşmeye taraf olan devletlerin kendilerine katılma iradesinin tebliğ edildiği tarihten itibaren altı ay içinde Hollanda Dışişleri Bakanlığı'na itirazda bulunmamaları halinde yürürlüğe girer. İtiraz yapılmadığı takdirde Sözleşme katılan her devlet açısından sözü edilen sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girer (m. 28).

C- Sözleşmeye Taraf Devletler

Sözleşmeye taraf devletler; Amerika Birleşik Devletleri, Antigua ve Barbuda, Arjantin, Arnavutluk, Avustralya, Bahama Adaları, Barbados, Belarus (Beyaz Rusya), Belçika, Belize, Bosna Hersek, Birleşik Krallık (İngiltere) ve Kuzey İrlanda, Botsvana, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Çin Halk Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Fas, Finlandiya, Fransa, Hırvatistan, Hindistan, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İsviçre, İzlanda, İtalya, Japonya, Kanada, Kore Cumhuriyeti (Güney Kore), Kuveyt, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Makedonya, Malavi, Malta, Meksika, Mısır, Monako, Norveç, Pakistan Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya Federasyonu, Saint Vincent ve Grenadines, San Marino, Seyşeller, Slovakya, Slovenya, Sırbistan, Sri Lanka, Türkiye, Ukrayna, Venezuela, Yunanistan'dır¹⁶.

D- Sözleşmenin Amacı

Sözleşmenin amacı, adli ve gayri adli belgelerin hızlı ve etkili bir şekilde yurtdışı tebligatının yapılmasını sağlamaktır. Bir dizi tebligat yöntemine izin vermekte olan¹⁷ Sözleşme, bir taraf devletten diğer taraf devlete adli veya gayri adli belgelerin iletilmesinde kullanılacak yolları düzenler. Sözleşme temel olarak belgelerin iletilmesine ilişkin olup, tebligat sürecinin pratikte nasıl olması gerektiğine dair maddi hukuku düzenlememektedir¹⁸. Ayrıca, her taraf devletin, diğer taraf devletlerden alınan belgelerin tebliği usulünü tertip edecek bir merkezi makam belirlemesi de gerekmektedir¹⁹.

¹⁶ HCCH, Status Table, "Convention of 15 November 1965 on the Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matters", <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=17>, Erişim 20/01/2016.

¹⁷ McCLEAN, s. 7; ayrıntılı bilgi için bkz. TOKER, s. 108-109.

¹⁸ Permanent Bureau of the Hague Conference on Private International Law, **Practical Handbook on the Operation of the Hague Service Convention (Permanent Bureau, Practical Handbook)**, Third Edition, Wilson & Lafleur Ltee, Montreal, 2006, s. 20.

¹⁹ McCLEAN, s. 7.

Sözleşmenin temel amacı, tebliğe konu evrakın bir taraf devletten diğerine gönderilmesi olduğundan, tebligatın tanımına yer verilmediği gibi tebligatın usulüne ilişkin somut kurallar da belirlenmemiştir. Sözleşme bağlamında tebligat yerleşmiş teknik anlamıyla kullanılmaktadır. Buna göre tebligat, görülecek bir dava bakımından tarafları haberdar etmeye yetecek hukuki yeterliliğe sahip belgelerin usulüne uygun yollarla taraflara ulaştırılmasını ifade eder. Sözleşme hangi belgelerin tebliğ edileceğini düzenlemez. Bu hususa *lex fori* karar verecektir. Bir başka ifade ile hangi belgenin tebliğ edileceğine davanın açıldığı yer mahkemesi karar verir²⁰.

E- Sözleşmenin Uygulanması

Sözleşme ile kabul edilen temel tebligat yöntemi merkezi makamlar vasıtasıyla tebligatın yapılmasıdır²¹. Bunun yanında tali tebligat usulleri de kabul edilmiştir. Bunlardan biri, diplomatik temsilci aracılığıyla tebligat, ikincisi ise doğrudan posta yoluyla tebligattır²². Muhataba doğrudan posta yoluyla tebligat yapılması Sözleşmenin 10^üncü maddesi ile düzenlenmiştir²³. Genel olarak bu tür yöntemlere, talebin iletildiği yer merkezi makamı, adli memur veya yetkili bir makam ya da kişi dahil olur²⁴.

Sözleşmenin 2^üncü maddesi uyarınca, taraf devletler, tebligatın daha çabuk ve kolay yapılmasını sağlamak için Merkezî Makamlar ihdas

²⁰ Permanent Bureau, **Practical Handbook**, s. 76. "...milletlerarası usul hukuku prensip olarak *lex fori*'nin hâkimiyeti altındadır. Hâkim prensip olarak hemen hemen daima kendi usul hukukunu tatbik eder. Ancak milletlerarası usul hukukundaki bu *lex fori* prensibinin istisnaları mevcuttur ve istisnalar milletlerarası sözleşmeler ile çoğalmaktadır. İstisnaları olmakla beraber milletlerarası usul hukukunda *lex fori* prensibi hâkimiyetini muhafaza etmektedir" (NOMER, s. 379).

²¹ Permanent Bureau, **Practical Handbook**, s. 22-23; ÇELİKEL/ERDEM, s. 504; NOMER, s. 584; KOCASAKAL, s. 42 vd.; ayrıntılı bilgi için bkz. TOKER, s. 124 vd.; GÜNAY, s. 275; ŞANLI/ESEN/FİGANMEŞE, s. 450.

²² Permanent Bureau, **Practical Handbook**, s. 28; ÇELİKEL/ERDEM, s. 505-507; NOMER, s. 584-585; KOCASAKAL, s. 49 vd.; ayrıntılı bilgi için bkz. TOKER, s. 131 vd.

²³ Sözleşme'nin 10^üncü maddesinin a bendi uyarınca çekince koymayan devletler açısından belgeler, yabancı memleketlerdeki kişilere doğrudan posta yoluyla gönderilebilir.

²⁴ Permanent Bureau, **Practical Handbook**, s. 20; Sözleşme'nin 10^üncü maddesine çekince koymayan devletlere doğrudan posta yoluyla yapılacak tebligata ilişkin olarak;

- Menşei Devletindeki adalet görevlileri, Devlet memurları veya Devletin diğer yetkili kişilerinin adli belgelere ilişkin tebligatı doğrudan talep edilen Devletteki tebligat yapmağa yetkili kimseler Devlet memurları veya Devletin yetkili diğer kişileri aracılığı ile yapmakta;

- Bir dava ile ilgili herhangi bir kimsenin, adli belgelere ilişkin tebligatı doğrudan talep edilen Devletin tebligat yapmağa yetkili kimseleri, devlet memurları veya o Devletin diğer yetkili kişileri vasıtası ile yaptırmakta muhtar olmasına engel teşkil etmez (1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi m. 10/b-c).

etmelidirler²⁵. Türkiye açısından bu görevi, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü (UHDİGM) üstlenmiştir²⁶. Merkezi makamlar, sözleşmenin en önemli enstrümanıdır. Zira, 1965 tarihli Lahey Sözleşmesi, esas olarak merkezi makamlar vasıtasıyla tebligatın yapılmasını öngörmektedir. Bu şekilde, tebligat sürecinin kolaylaştırılarak, tebligatın daha kısa zamanda neticeye ulaşması hedeflenmektedir²⁷. Yine tebligat, tebligat evrakının, tebligatın yapılacağı ülkedeki dış temsilcilik vasıtasıyla o ülkenin yetkili makamına gönderilmesi suretiyle de yapılabilir (m. 9/1). Sözleşme, diplomatik temsilcilikler vasıtasıyla tebligatı tamamen ortadan kaldırılmamakla birlikte, uluslararası tebligatın yapılmasında harcanan sürenin kısaltılması ve uygulamanın kolaylaşması için merkezi makamlar aracılığıyla tebligat yöntemini benimsemiştir.

Merkezi makamlar vasıtasıyla tebligattan kastedilen, gönderen devletin tebligat yapmaya yetkili makamı tarafından hazırlanan evrakın, doğrudan alıcı devletin merkezi makamına iletilmesidir. Örneğin; Türkiye’de tebligat yapmaya yetkili kazai mercilerce hazırlanan tebligat evrakının doğrudan yabancı devlet merkezi makamına gönderilmesi gibi. Ancak, uygulamada sistem tam olarak bu şekilde kurgulanmamıştır. Tebligat Genelgesi’ne göre de, kazai merciler tarafından çıkarılan tebligatın öncelikle, Türk Merkezi Makamı olarak ihdas edilmiş UHDİGM’e gönderilmesi kabul edilmiştir²⁸. Tebliğ evrakı, UHDİGM tarafından yabancı devlet merkezi makamına gönderilmektedir. Bu sistem, sürecin kısaltılmasına ilişkin beklenen faydanın tam olarak elde edilememesine neden olmakla birlikte, evrakın, UHDİGM’in kontrolünden

²⁵ Hague Convention On The Service Abroad of Judicial and extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matters (1965), Law Reform Commission Report 21-23, The Law Reform Commission, Dublin/Ireland, 1987, s. 8; **A Report of a Working Meeting**, s. 72; La Haye Sözleşmesi, Devletlerin, tebligat evrakının gönderilmesi ve alınmasına ilişkin makamlar belirlemesi sağlamıştır.(International Committee, **International Aspects of Family Law**, Second edition, Solicitors Family Law Association, Kent Spring 2004, s. 59).

²⁶ Ahmet Cemal Ruhi, **Tebligat Hukuku**, 7. Baskı, Seçkin, Ankara 2011, s. 558; ÇELİKEL/ERDEM, s. 504; ŞANLI/ESEN/FİĞANMEŞE, s. 450.

²⁷ 1965 tarihli Lahey Sözleşmesinin, 1954 tarihli Sözleşmesinden en önemli farkı tebligatın, merkezi makamlar vasıtasıyla yapılmasıdır. Zira, 1954 tarihli Sözleşme tebligatın diplomatik temsilcilikler vasıtasıyla yapılmasını öngörmektedir. 1965 tarihli Sözleşme ise bu yönteme ek olarak merkezi makamların ihdas edilmesini ve tebligatın doğrudan merkezi makamlar arasında yapılmasını düzenlemiştir. Böylece, süreç daha hızlı işlemektedir (ÇELİKEL/ERDEM, s. 504).

²⁸ Burada önemle vurgulanması gereken husus, bu düzenleme ile Tebligat Kanunu 25/a-son fıkrasının karıştırılmaması gerektiğidir. Anılan madde uyarınca, kazai merciler tebliğ evrakını doğrudan yabancı devlet merkezi makamına değil, o devlette bulunan dış temsilcilliğimize gönderebilmektedir.

geçmek suretiyle Sözleşmeye uygun bir şekilde düzenlenmiş olarak yabancı merkezi makama gönderilmesini sağlamaktadır. Böylece, yabancı merkezi makamlar tarafından evraktaki eksiklik nedeniyle tebliğ evrakının iadesi en aza indirgenmekte ve özensiz hazırlanmış evrakın yurtdışına gönderilmesi engellenerek Devletin itibarının korunması hedeflenmektedir²⁹.

Sözleşme'nin 15 ve 16'ncı maddeleri, gıyabında karar verilen davalıyı korumak amacını taşımaktadır³⁰. Ülkemiz tarafından 15'inci maddeye³¹ ilişkin olarak beyanda bulunulmuştur. Beyana göre, yurt dışında tebligatın yapıldığı anlaşılır ve gönderme tarihinden itibaren 6 aydan fazla zaman geçmiş olursa, Türkiye'deki dava ile ilgili karar, tebliğ tasdiknamesi olmadan da verebilir³².

Adli bir belge tebliğ edilmek üzere yabancı devlet makamına gönderilmemiş ve mahkemeye gelmeyen davalı aleyhine karar verilmiş olabilir. Sözleşmenin 16'ncı maddesi³³ uyarınca, davalının kendi kusuru

²⁹ Özellikle Avrupa Birliğine üye devlet uygulamalarına bakıldığında; evrakın, tebliği çıkaran mahkeme tarafından doğrudan yabancı devlet merkezi makamına gönderildiği görülmektedir. Böylece, Sözleşmeden beklenen fayda tam olarak kazanılmakta, tebligatın en kısa zamanda ve en ucuz yöntemle yapılması sağlanmaktadır.

³⁰ Permanent Bureau, **Practical Handbook**, s. 20.

³¹ “Bir dava dilekçesi veya aynı nitelikte bir belge, işbu Sözleşme hükümleri gereğince, tebliğ edilmek üzere yabancı bir memleketle intikal ettirildiğinde, davalı mahkemeye gelmediği takdirde: a) Belgenin, talep edilen Devlet topraklarında oturan kimselere tebliğ edilmek üzere hazırlanmış o memleketin tebligatla ilgili mevzuatına uygun bir şekilde tebliğ edilmiş olduğu veya; b) Belgenin, işbu Sözleşmede öngörülen başka bir usulle davalıya veya ikametgahına tebliğ veya tevdi olunduğu ve bu hallerden her birinde tebliğ veya tevdi keyfiyetinin davalının savunmasını hazırlaması için yeteri kadar vakit bırakacak bir tarihte tebliğ veya tevdi edilmiş bulunduğu tebeyyün etmedikçe hâkim kararı ertelemek zorundadır. Akit Devletlerden her biri, birinci fıkra hükümlerine rağmen, tebliğ veya teslim keyfiyetini belirten bir tebliğ tasdiknamesi alınmamış olsa bile, aşağıdaki şartların birlikte gerçekleşmesi halinde, hâkimlerin hüküm verebileceğini beyanda muhtardır: a) Belgenin işbu Sözleşmede öngörülen usullerden biri ile intikal ettirilmiş olması; b) Belgenin gönderilme tarihinden itibaren, altı aydan az olmamak üzere, hâkimin her özel duruma göre takdir edeceği bir sürenin geçmiş bulunması; c) Talep edilen Devletin yetkili makamları nezdinde yapılan bütün teşebbüslere rağmen herhangi bir tebliğ tasdiknamesi elde edilmesinin mümkün olmaması. İşbu madde hâkimin, acil hallerde geçici veya koruyucu tedbirler almasına engel teşkil etmez” (1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi m. 15).

³² “Le Gouvernement de la République de Turquie déclare que, nonobstant les dispositions de l’alinéa premier de l’article 15, si les conditions visées à l’alinéa 2 dudit article sont réunies, ses juges peuvent statuer.”(HCCH, Reservations Declarations, http://www.hcch.net/index_en.php?act=status.comment&csid=425&disp=resdn (Erişim 31.10.2012).

³³ “Bir dava dilekçesi veya aynı nitelikte bir belge, işbu Sözleşme hükümleri gereğince tebliğ edilmek üzere yabancı bir memleketle intikal ettirildiği ve mahkemeye gelmeyen davalı aleyhine karar verildiği takdirde, aşağıdaki Şartların birlikte gerçekleşmesi halinde hâkim, kanun yollarını müracaatını sağlamak üzere, süre aşımının davalı hakkındaki neticelerini kaldırmaya yetkilidir: a) Davalının kendi kusuru bulunmaksızın savunmasını hazırlamak

olmadan belgeden veya kanun yollarına müracaat etmek için mahkeme kararından zamanında haberdar olmaması ve davalı tarafından ileri sürülen def'ilerin dayanaktan yoksun bulunmaması halinde hâkim, davalının kanun yollarına müracaat edebilmesi için süre aşımının davalı hakkındaki sonuçlarını kaldırmaya yetkilidir³⁴. Türkiye tarafından yapılan beyan ile, anılan maddede bildirilen taleplerin, kararın verildiği tarihten itibaren bir sene içinde ileri sürülmemesi halinde kabul edilmeyeceği açıklanmıştır³⁵.

Sözleşme'nin uygulanması için aşağıdaki şartların gerçekleşmesi gerekmektedir³⁶;

1. Bir taraf devletten, diğer taraf devlete tebligat amacıyla bir belge gönderilmesi,
2. Muhatabın adresinin bilinmesi,
3. Tebliğ edilmesi talep edilen belgenin, adli veya gayri adli belge olması,
4. Tebliğ edilmesi talep edilen belgenin, hukuki veya ticari bir konuyla ilgili olması gerekmektedir.

Bütün bu şartlar yerine getirildiği takdirde, Sözleşmede öngörülen tebligat yöntemlerinin uygulanması mümkün olacaktır.

Sözleşmenin ekinde yer alan örneğe uygun olarak hazırlanan talepname ile bu talepnameye eklenen tebliğ belgeleri tebligat evrakını oluşturmaktadır. Tebligat Genelgesinde, talepname doldurulurken dikkat edilecek hususlar, yapılan hataları ve eksiklikleri en aza indirmek için ayrıca düzenlenmiştir (16.11.2011 tarihli ve 63/3 sayılı Genelge s. 2).

üzere dilekçeden veya, kanun yollarına müracaat hakkını kullanması için, karardan vaktinde haberdar olmaması; b) Davalı tarafından ileri sürülen def'ilerin dayanaktan yoksun bulunmaması. Süre aşımının neticelerinin kaldırılması hakkındaki müracaat, davalının karara bilgi edinmesinden başlayacak makul bir süre içinde yapılmadığı takdirde kabul edilmez. Akit Devletlerden her biri, kararın verildiği tarihten itibaren bir yıldan az olmamak kaydı ile, bildirisinde belirteceği sürenin geçmesinden sonra yapılacak müracaatların kabul edilmeyeceğini beyanda muhtardır. İşbu madde, ahvali şahsiye ile ilgili kararlar için uygulanmaz”(1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi m. 16).

³⁴ **A Report of a Working Meeting**, s. 78; McCLEAN, s. 15.

³⁵ “7. Conformément à l'article 16, alinéa 3, le Gouvernement de la République de Turquie déclare que, les demandes visées à l'article 16, alinéa 2, sont irrecevables si elles sont formées après l'expiration d'un délai d'un an à compter du prononcé de la décision.”(HCCH, Reservations Declarations http://www.hcch.net/index_en.php?act=status.comment&csid=425&disp=resdn (Erişim 31.10.2012).

³⁶ Permanent Bureau, **Practical Handbook**, s. 21.

Sözleşmenin 13'üncü maddesi uyarınca; tebligat talebi, Sözleşmeye uygun hazırlanmış olmasına rağmen tebligatın talep edildiği merkezi makam tebliğ evrakını, egemenliğine veya güvenliğine zarar vermesi nedeniyle reddedebilir³⁷. Sözleşme, özellikle egemenlik ve güvenlik kelimelerini tercih etmiştir. Zira egemenlik kavramı, uluslararası kamu düzenine işaret eden bir kavram olarak kabul edilmiřtir³⁸.

Diğer taraftan, Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin istatistik oluşturmak her zaman çok kolay olmayabilir. Zira, yurtdışından gelen tebligatların bir kısmını Sözleşme'ye taraf olmayan devletlerden gelen tebligatlar oluřturmaktadır³⁹. Özellikle, Sözleşme'ye taraf olmayan devletlerde bulunan muhabata tebligatın dış temsilcilikler aracılığıyla yapıldığı, Sözleşme ile düzenlenen tebligat yöntemlerinden birinin de dış temsilcilikleri aracı kılmak olduğu düşünüldüğünde, kesin ve doğru istatistik bilgi almanın zorlukları daha iyi anlaşılacaktır.

Türkiye ile tebligatın yapılacağı devlet arasında, hem ikili anlaşma hem de çok taraflı sözleşme varsa tebligatı kolaylaştıran hükümlerin özellikle dikkate alınması gerekmektedir. Başka bir ifade ile, kural olarak çok taraflı sözleşmenin uygulanması gerekmele birlikte, ikili anlaşmada çok taraflı sözleşmelere nazaran tebligatı kolaylaştıran ayrı ve özel bir hüküm var ise ikili anlaşma hükümlerinin uygulanması uygun olacaktır (16.11.2011 tarihli ve 63/3 sayılı Genelge s. 4)⁴⁰.

³⁷ 1954 tarihli Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi'nin 4'üncü maddesi ile 1965 tarihli Hukukî ve Ticarî Konularda Adli ve Gayri Adli Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebligine Dair Sözleşme'nin 13/1 m. ve son fıkrası; **A Report of a Working Meeting**, s. 75; McCLEAN, s. 12; Permanent Bureau, **Practical Handbook**, s. 130.

³⁸ Permanent Bureau, **Practical Handbook**, s. 130.

³⁹ örneğin; 1976 yılında 12 aylık dönem boyunca Amerika Birleşik Devletleri Merkezi Makamı Sözleşme çerçevesinde 1.017 talep aldı. Aynı dönemde, Sözleşme kapsamında olmayan 200 tane taleple de ilgilenildi. İngiltere, 1976 yılında 872 talep aldı. Ancak, bu rakam, Sözleşme kapsamına giren ve girmeyen talepler arasında bir ayrımı içermemektedir (McCLEAN, s. 7).

⁴⁰ Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan 17.03.1980 tarihli Tebliğ'de; bir devlet ile Türkiye arasında hem iki taraflı hem de çok taraflı sözleşme bulunması halinde, çok taraflı sözleşmenin tercih edilmesi gerektiği belirtilmiş olsa da, sözleşmelerin maksadına ters düşen bu düzenlemeden daha sonraki yıllarda dnlmştir. İlk olarak, UHDIĞM tarafından hazırlanan 63/1 sayılı ve 01.03.2008 tarihli Genelge ile yürürlükte bulunan ikili ve çok taraflı sözleşmelerin hangisi uyarınca tebligatın daha kolay yapılması mümkün ise o sözleşme hükümlerinin uygulanmasının uygun olacağı düzenlenmiştir (NOMER, s. 585, dn. 400; ELKEL/ERDEM, s. 508-509; Yavuz Kaplan, "**Avrupa Tebligat Hukukundaki Gelişmeler, Düzenleme alışmaları Açısından Almanya rneği ve Türk Hukuku**", ss. 199-227, AÜHFD, Yıl 2003, Cilt 52, Sayı 3, s. 221, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/281/2563.pdf>, Erişim 20/01/2016; KOCASAKAL, s. 59-62; Cemal şanlı/Emre Esen/nci Ataman

II- 1965 TARİHLİ LAHEY SÖZLEŞMESİ VE 7201 SAYILI TEBLİGAT KANUNU

A- Genel Olarak

Tebliğatı, yurtiçi tebligat ve yurtdışı tebligat olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Türk mahkemelerinde açılan davalarda ya da Türkiye’de yapılan icra takiplerinde, muhatabın yabancı bir ülkede bulunması halinde tebligat evrakının yabancı ülkeye gönderilmesi gerekir. Yabancı ülkede bulunan bir kişiye tebligatın ne şekilde yapılacağı hususu ise uluslararası adli yardımlaşma sözleşmelerine taraf olma ihtiyacını artırmıştır⁴¹. Gerek yurtiçi gerekse yurtdışı tebligat için temel kaynaklar, 7201 sayılı Tebligat Kanunu ve Tebligat Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik olmakla birlikte, yurtdışı tebligatlarda taraf olunan ikili ve çok taraflı sözleşmelere de başvurulmaktadır⁴².

Uluslararası tebligatın usulü, Tebligat Genelgesinde⁴³ ayrıntılı olarak üç şekilde düzenlenmiştir;

- İki taraflı veya çok taraflı bir sözleşme olmaması halinde uluslararası tebligat,
- İki taraflı sözleşmelerin bulunması halinde uluslararası tebligat,
- Çok taraflı sözleşmelere taraf olunması halinde uluslararası tebligat.

Türkiye ile arasında ikili veya çok taraflı sözleşme bulunmayan devletlerin tebligat taleplerine dair işlemler, uluslararası adli yardımlaşmanın esasını teşkil eden mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde 7201 sayılı Tebligat Kanunu ve ilgili mevzuat hükümleri uyarınca yürütülür. 7201 sayılı Tebligat Kanunu’nun 25’inci maddesi ile yabancı devlette tebligat usulü düzenlenmiştir. 25’inci maddesinin 3’üncü fıkrası çerçevesinde, hukukî konularda adli makamlarca ve noterliklerce yurt dışına yapılacak tebligatlar, Adalet Bakanlığı aracılığı ile doğrudan tebliğin yapılacağı devletteki dış temsilciliğe ulaştırılabilir⁴⁴.

Figanmeşe, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 4. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015, s. 452-453.

⁴¹ NOMER, s. 583.

⁴² ÇELİKEL/ERDEM, s. 496-497; DELİDUMAN, s. 15.

⁴³ Adalet Bakanlığı, UHĐĐM, 63/3 sayılı “*Hukukî Alanda Uluslararası Adli Tebligat İşlemleri*” Genelgesi (<http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/genelgeler/genelgeler.html> Erişim 01/04/2016).

⁴⁴ MUŞUL, s. 307-308; RUHİ, **Tebliğat Hukuku**, s. 556; Nazif Kaçak, **Tebliğat Kanunu Şerhi**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2011, s. 254; Yargıtay 7. CD., 28/06/2010 tarihli ve 2010/6293 E., 2010/10123 K. sayılı karar, Yargıtay 3. HD. 22/02/2010 tarihli ve 2010/636

Kanun'un 25/a maddesinde ise, yurtdışındaki Türk vatandaşlarına yapılacak tebligata ilişkin özel bir düzenleme getirilmiştir.

B- 7201 sayılı Tebligat Kanunu

Tebligat, Anayasa'da⁴⁵ düzenlenen ve temel insan haklarından olan adil yargılanma hakkı ve onun bir devamı niteliğindeki hukukî dinlenilme hakkıyla ilgili olduğundan, tebligatta yapılacak herhangi bir usulsüzlük adil yargılanma hakkının ihlaline neden olur. Tebligatın güvenli ve doğru şekilde yapılmasının önemli olması kadar, mümkün olan en kısa sürede, en ucuz ve en basit şekilde yapılması da önemlidir. Bu hassas dengenin sağlanabilmesi adına, 7201 sayılı Tebligat Kanunu ihtiyaçlara göre birçok kez deėiřtirilmiřtir⁴⁶. Tebligat konusunda yapılan düzenlemelerin yeterli olmadığı uygulamalar neticesinde elde edilen tecrübelerle anlaşılmış olup, tebligat konusunun ihtiyaçlara göre yeniden şekillenmesi ve en basit şekilde icra edilebilir hale getirilmesi gerekmiřtir⁴⁷. Özellikle, Tebligat Kanunu'nda yapılan değişiklikler arasında yer alan, yurt dışındaki Türk vatandaşlarına yapılacak tebligata ilişkin daha basit ve hızlı bir yol benimsenmesi olduğa önemli bir geliřmedir⁴⁸.

Diğer taraftan, uluslararası tebligat konusunda halen Tebligat Kanunu'nun bazı maddelerinin yeterince etkin uygulanmadığı

E., 2010/2699 K. sayılı karar (RUHİ, **Tebligat Hukuku**, s. 560-561); ÇELİKEL/ERDEM, s. 498-499; bu maddeye göre tebliğ evrakı, tebliği çıkararak makamın bağlı bulunduğu Bakanlık vasıtasıyla, görev bölgesi gözetilerek ilgili Türk Elçiliğine veya Konsolosluğuna gönderilir. Gönderilen devletteki ilgili elçilik veya konsolosluk ise o devletin hukukuna uygun şekilde tebligatı yerine getirir. Diplomatik usul ile yapılan bu şekildeki bir tebligat uzun zaman almaktadır (NOMER, s. 583-584).

⁴⁵ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası; Kurucu Meclis tarafından 18/10/1982'de Halkoylamasına sunulmak üzere kabul edilmiş ve 20/10/1982 tarihli ve 17844 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış; 7/11/1982'de Halkoylamasına sunulduktan sonra 9/11/1982 tarihli ve 17863 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yeniden yayımlanmıştır.

⁴⁶ Cenk Akil, "**11.1.2011 Gün ve 6099 Sayılı Kanun İle 7201 Sayılı Tebligat Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler**", ss.248-266, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, s. 249-250, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-101-1204> , Erişim 18/01/2016; Tebligat Kanunu ile Adli Sicil Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Kahramanmaraş Milletvekili Veysi Kaynak'ın; Tebligat Kanunu ile Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (1/742, 2/546), Dönem 23, Yasama yılı 4, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss474.pdf> , Erişim 20/01/2016.

⁴⁷ Tebligat kanunu lyhası ve Muvakkat Encümen mazbatası (1/105), Devre XI, İçtima 1, Sayı 129, s. 1, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d11/c006/tbmm11006015ss0129.pdf> , Erişim 20/01/2016.

⁴⁸ "(*Ek fıkra: 11/1/2011-6099/7 md.*) Bu maddeye göre kazaî merciler tarafından çıkarılacak tebligatta, tebliğ evrakı doğrudan o yerdeki Türkiye Büyükelçiliği veya Konsolosluğuna gönderilebilir" (Tebligat Kanunu m. 25/a-son).

görülmektedir. Örneğin yurt dışına çıkış yapan ancak adresi tespit edilemeyen muhataba, Tebligat Kanunu'nun ilgili maddeleri çerçevesinde ilan edilen tebligat yapılması, uygulamada başarılı bir şekilde gerçekleştirilememektedir. Anılan düzenlemenin yeterince açık olmaması ve mukim kalması, sonuç olarak yurtdışındaki muhataba tebligat yapılamaması, davaların yıllarca sürmesine ve adil yargılanma hakkının ihlal edilmesine neden olmaktadır⁴⁹. Yine, Türkiye'de bulunan yurt dışı temsilciliklerine tebligat yapılması hususu, uygulamada sorun yaşanan ve mevcut düzenlemeler ile tam olarak çözüme kavuşturulamayan önemli konular arasında yer almaktadır. Özellikle, uluslararası tebligat konularında yapılmış olan düzenlemelerin bir bütün halinde incelenmesi ve uygulamaya bu şekilde yansıtılması gerekir. Bu kapsamda, Tebligat Kanunu ile bu alanda taraf olduğumuz Sözleşmelerin hukuki zeminde birlikte ele alınarak sorunlara çözüm olup olmadığı değerlendirilmesi önemlidir. Mevcut düzenlemeler ile sıkıntılı konular bertaraf edilemiyorsa, ihtiyaçları karşılayacak yeni düzenlemelerin yapılarak uygulamanın nefes almasının sağlanması şarttır.

C- 1965 Tarihli Lahey Sözleşmesi Bakımından Tebligat Kanunu'nun Uygulanması ve Karşılaşılan Sorunlar

1- Doğrudan Tebligat

1965 tarihli Sözleşme'nin 10'uncu maddesi⁵⁰ ile merkezi makamlar ve dış temsilcilikler aracı kılınmaksızın doğrudan posta yoluyla tebligat usulü

⁴⁹ “Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir.” (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sözleşmesi (AİHS) 6'ncı maddesi); AİHS'nin 6'ncı maddesi uyarınca; yargılamanın, etkisini ve güvenilirliğini tehlikeye sokmayacak makul bir süre içinde bitirilmesi gerekmektedir (European Court of Human Rights, **Guide on Article 6, “Right to Fair Trial (civil limb)”**, Council of Europe, 2013, s. 50, http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ENG.pdf, Erişim 20/01/2016).

⁵⁰ NOMER, s. 585; ayrıntılı bilgi için bkz. ÇELİKEL/ERDEM, s. 505 vd.; Sözleşmenin 10'uncu maddesi; “*Talep edilen devlet itiraz etmedikçe iş bu sözleşme:*

- a) *Adli belgelerin yabancı memleketteki kişilere doğrudan posta vasıtası ile gönderilmesine,*
- b) *Menşe devletindeki adalet görevlileri, devlet memurları veya devletin diğer yetkili kişilerinin adli belgelere ilişkin tebligatı doğrudan talep edilen devletteki tebligatı yapmaya yetkili diğer kimseler, devlet memurları veya devletin diğer yetkili kişileri aracılığı ile yapılmasına,*
- c) *Bir dava ile ilgili herhangi bir kimsenin adli belgelere ilişkin tebligatın doğrudan talep edilen devletin tebligat yapmaya yetkili kimseleri, devlet memurları veya devletin diğer yetkili kişileri aracılığı ile yaptırmakta, muhtar olmasına engel teşkil etmez” şeklinde düzenlenmiştir.*

düzenlenmiştir. Bu yöntemle, sadece Sözleşmenin 10'uncu maddesine çekince koymayan devletler⁵¹ açısından başvurmak mümkündür. Anılan madde ile düzenlenen tebligat usulüne Türkiye tarafından çekince konulmuştur⁵².

Türkiye, 10'uncu maddede belirtilen tebliğ usullerini tamamen reddetmiştir⁵³. Bu nedenle, Türkiye'de bulunan bir muhataba, Sözleşme'nin 10'uncu maddesi uyarınca yurtdışından tebligat yapılması mümkün değildir. Ancak, uygulamada bu durumun takip edilme imkânı bulunmamaktadır. Zira, yurtdışında bir mahkemeden doğrudan Türkiye'de bulunan bir kişiye tebligat çıkarılması ve muhatabın gönderilen bu belgeyi alması durumundan Türkiye yetkili makamlarının haberdar olması imkansızdır. Böyle bir durumdan, ancak muhatabın, yetkili makamları bilgilendirmesi veya tebligatı gönderen mahkemeye itirazda bulunması halinde ikinci kez -usulüne uygun-tebligatın yapılması esnasında haberdar olunabilir. Muhatabın, 1965 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesine ilişkin bilgi sahibi olmasının ne kadar küçük bir ihtimal olduğu düşünüldüğünde, Türkiye'de bu yöntemle tebligat yapıp yapılmadığının tespitinin ne denli imkânsız olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Neticede, gönderen mahkeme devletinin mevzuatı böyle bir tebligatı usulüne uygun olarak kabul ediyorsa, o devlet sınırları içinde bu şekilde verilmiş bir kararın icrası mümkün olabilir. Sorun, bu şekilde verilen ve kesinleşen bir kararın başka bir devlette, örneğin Türkiye'de icrası için tenfiz davası açılması ile ortaya çıkacaktır. Zira, tenfiz davasında, tebligatın usulüne uygun yapıp yapılmadığı incelenecek olup⁵⁴, Sözleşme'nin 10'uncu

⁵¹ Sözleşme'nin 10'uncu maddesine çekince koymayan devletler şunlardır; Amerika Birleşik Devletleri, Arnavutluk, Antigua ve Barbuda, Bahama Adaları, Barbados, Belarus, Belçika, Bostvana, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, Birleşik Krallık (İngiltere) ve Kuzey İrlanda, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İtalya, İzlanda, Japonya, Kanada, Letonya, Lüksemburg, Malavi, Portekiz, Romanya, Slovenya, Saint Vincent ve Grenadines (16.11.2011 tarihli ve 63/3 sayılı Genelge, Ek 5).

⁵² 1954 tarihli Lahey Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesi uyarınca da, tebliğ evrakının yabancı bir ülkede bulunan muhataba doğrudan posta yoluyla gönderilmesi, tebligatın yapılacağı devletin buna itiraz etmeme şartına bağlanmıştır.

⁵³ "5. Le Gouvernement de la République de Turquie déclare s'opposer à l'utilisation des méthodes de signification et de notification énumérées à l'article 10 de la Convention." (HCCH, Reservations Declarations http://www.hcch.net/index_en.php?act=status.comment&csid=425&disp=resdn , Erişim 31/10/2012).

⁵⁴ Yabancı mahkemelerde verilen kararın, tenfizinin ön şartları arasında kararın kesinleşmiş olması aranmaktadır. Tenfize konu kararın kesinleşmesi ise usulüne uygun şekilde tebligatın yapılması ile mümkün olur; "Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye'de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır" (Milletlerarası Özel

maddesine konulan çekince nedeniyle Türkiye’de bulunan muhataba doğrudan tebligat yapılması usulsüz kabul edilmelidir⁵⁵. Böylece, bu şekilde kesinleştirilmiş bir kararın Türkiye’de tenfizi mümkün olmayacaktır⁵⁶.

Diğer taraftan, 10’uncu maddeye çekince koymayan devletler açısından doğrudan posta yoluyla tebligat yapılması mümkündür. Örneğin Türkiye mahkemeleri tarafından, 10’uncu madde uyarınca Hollanda’da bulunan bir kişiye doğrudan posta yoluyla tebligat yapılabilir. Bu durumda da açıklığa kavuşturulması gereken husus, uygulamada bu şekilde yapılan tebligatın usulüne uygun kabul edilip edilmediğidir. Yargıtay bir kararında, yurt dışındaki muhataba 25’inci maddeye aykırı olarak iadeli taahhütlü bir şekilde posta yoluyla doğrudan yapılan tebliği usulsüz kabul etmiş, ancak hükmün sonucunu etkilemediği takdirde bozma sebebi saymamıştır⁵⁷. Oysa ki, 1965 tarihli Lahey Sözleşmesi yürürlüğe girdiği tarihten itibaren kanun hükmündedir. Zira, Anayasa’nın 90’ıncı maddesine⁵⁸ göre, uluslararası sözleşmeler kanun gücünde olup⁵⁹, iptalleri için Anayasa Mahkemesi’ne dahi

Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) madde 50); “*O yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk mahkemesine itiraz etmemiş olması*” (MÖHUK madde 54/1-ç); Tanıma tenfiz talebine konu karar, hem şekli hem de maddi anlamda kesinleşmiş olmalıdır. Kesinleşmenin tespiti, kararın verildiği ülke hukukuna göre yapılmalıdır (ŞANLI/ESEN/FİGANMEŞE, s. 490; Ahmet Cemal Ruhi, **Nafaka Hukuku**, 3. Baskı, Seçkin, Ankara 2010, s. 121); *Common Law* ülkelerinde de benzer koşullar tenfiz kararının verilmesi için aranmaktadır. Örneğin; 1. Yabancı mahkemenin taraflar üzerinde yargı yetkisinin bulunması, 2. Kararın kesinleşmiş olması, 3. Kararın vergi veya para cezasına ilişkin olmaması gerekmektedir. (Winston Anderson, **Elements of Private International Law**, The Caribbean Law Publishing Company, Kingston, 2003, s. 211).

⁵⁵ Yurtiçi ve yurtdışı tebligatın nasıl yapılması gerektiğini düzenleyen ikili ve çok taraflı sözleşmeler de dahil olmak üzere birden fazla kaynak bulunmaktadır. Tebligat, hangi kaynak çerçevesinde yapılıyorsa o kaynakta belirtilen usullere uyulması gerekmektedir. Kaynaklarda belirtilen usullere uyulmadan yapılan tebligat geçersiz olacaktır (ÇELİKEL/ERDEM, s. 510).

⁵⁶ ÇELİKEL/ERDEM, s. 507.

⁵⁷ Yargıtay 2. HD. 13/01/1977 tarihli ve 9383 E. ve 164 K. sayılı kararı (MUŞUL, s. 313).

⁵⁸ “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz*” (Anayasa m. 90/V).

⁵⁹ Türk Anayasası (AY m. 90/V) uyarınca, Milletlerarası Sözleşmeler kanun niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla bu sözleşmelerin yürürlüğe girmesi, Türk milletlerarası özel hukukuna farklı bağlama kuralları veya farklı usul hükümleri kazandırabilir. (Mahmut Kamacı, “*Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Nafaka ve Bu Konudaki Türkiye’nin Katıldığı Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri*”, s. 508-539, Yargıtay Dergisi, Cilt 24, Sayı 4, Ekim 1998, s. 516.)

gidilememektedir. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 10'uncu maddesine uyarınca Türk mahkemelerince yurtdışındaki muhataba tebligat yapılması mevzuatımıza uygundur ve hatta bu yöntemle yapılacak tebligatların teşvik edilmesi gerekmektedir. 7201 sayılı Tebligat Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un gerekçesi incelendiğinde, tebligatın mümkün olan en kısa sürede, en ucuz ve en basit şekilde yapılmasının ne denli önemli olduğu anlaşılır⁶⁰. Bu çerçevede, mevcut mevzuatın da doğrudan tebligat yapılmasına izin verdiği⁶¹ ve bu yöntemin en azından bazı davalarda tebligatı oldukça kolaylaştıracağı göz önünde bulundurulduğunda, Tebligat Kanunu'nun 25'inci maddesini öne sürerek, Sözleşme'nin 10'uncu maddesi uyarınca yapılan tebligatların usulsüz olacağını söylemek uygulamayı zorlaştırır. Bu nedenle, uluslararası tebligatların daha kolay ve kısa sürede yapılmasına imkân veren bu tebligat yönteminin önündeki engellerin kaldırılarak, çekince koymayan devletler açısından uygulanması yolunun açılması gerekir.

Tebligat Kanunu'nun 25/1'inci maddesi uyarınca, yurtdışında bulunan muhataba tebliğ, o devletin yetkili makamı vasıtasıyla yapılır. Bunun için anlaşma veya o devlet kanunları müsait ise, o yerdeki Türkiye siyasi memuru veya konsolosu tebligat yapılmasını salahiyyetli makamdan ister. Anılan maddenin uygulaması sırasında; hazırlanan tebliğ evrakı doğrudan muhataba değil, öncelikle tebligatın yapılmak istenildiği devletteki Türkiye dış temsilciliğine, temsilcilik vasıtasıyla da o devlet yetkili makamına gönderilir⁶². Dolayısıyla, bu şekilde bir tebligatın yapılarak, davanın görüldüğü mahkemeye dönmesi aylar ile telaffuz edebileceğimiz süreler almaktadır. Hâlbuki Sözleşme'nin 10'uncu maddesinin uygulanmasında tebligat, doğrudan posta yoluyla davanın görüldüğü mahkemeden, muhataba gönderilmektedir. Dahası, anılan maddeye çekince koymayan bazı devletler⁶³

⁶⁰ Tebligat Kanunu ile Adli Sicil Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Kahramanmaraş Milletvekili Veysi Kaynak'ın; Tebligat Kanunu ile Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (1/742, 2/546), TBMM, Dönem 23, Yasama yılı 4, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss474.pdf>, Erişim 20/01/2016.

⁶¹ Taraf olduğumuz 1965 tarihli Lahey Sözleşmesinin 10'uncu maddesine çekince koymayan devletler; Amerika Birleşik Devletleri, Arnavutluk, Antigua ve Barbuda, Bahama Adaları, Barbados, Belarus, Belçika, Bostvana, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, Birleşik Krallık (İngiltere) ve Kuzey İrlanda, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İtalya, İzlanda, Japonya, Kanada, Letonya, Lüksemburg, Malavi, Portekiz, Romanya, Slovenya, Saint Vincent ve Grenadines.

⁶² ÇELİKEL/ERDEM, s. 498; NOMER, 583-584; MUŞUL, s. 307; YILMAZ/ÇAĞLAR, s. 459 vd.; TURAN, s. 253-254; AKCAN/ALBAYRAK, s. 74-75.

⁶³ Örneğin; Hollanda yetkili makamları, Hollanda sınırları içinde bulunan muhataplara bu

bu yöntemin kendi ülke sınırları içerisinde yapılmasını, özellikle Türkiye gibi uluslararası tebligat akışının çok fazla olduğu⁶⁴ devletlerden talep etmektedir.

2- Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarına Tebligat

1965 tarihli Lahey Sözleşmesi'nde genel kural tebligatın merkezi makamlar aracılığıyla yapılması olup, 8'inci madde⁶⁵ ile diplomatik temsilcilikler vasıtasıyla tebligat yapılabilmesi düzenlenmiş⁶⁶, ancak Türkiye bu yolu sadece kendi vatandaşlarına tebligat yapılması açısından kabul etmiştir⁶⁷. Yine, 1954 tarihli Sözleşmenin 6'ncı maddesine çekince konularak, diplomatik memurlar veya konsolosluk görevlilerinin, sadece kendi vatandaşlarına tebligat yapabileceği kabul edilmiştir. Bu kapsamda, 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nda da, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarına tebliğe ilişkin tamamen özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Anılan Kanun'un, 25/a maddesinde;

“Yabancı ülkede kendisine tebliğ yapılacak kimse Türk vatandaşı olduğu takdirde tebliğ o yerdeki Türkiye Büyükelçiliği veya Konsolosluğu aracılığıyla da yapılabilir. Bu hâlde bildirim Türkiye Büyükelçiliği veya Konsolosluğu veya bunların görevlendireceği bir memur yapar(...)

yöntemle tebligat yapılmasını özellikle teşvik etmektedir. Zira, tebligatın doğrudan muhabata yapılması demek, Sözleşmeler çerçevesinde öngörülen merkezi makamların da iş yükünü azaltacak, tebligatların daha hızlı ve kolay bir şekilde yapılmasını sağlayacaktır (Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü (UHDİGM), Sözleşmeler Bürosu, Adalet Müşavirleri Toplantısı).

⁶⁴ 2012 yılında Türkiye'nin Hollanda'dan talep ettiği tebligatın toplam sayısı 612'dir (Adalet Bakanlığı, UHDİGM, 2012 Faaliyet Raporu, 2012 Yılında Yabancı Ülkeler Tarafından Yerine Getirilen Tebligat Taleplerimiz, Tablo 118).

⁶⁵ Sözleşme'nin 8'inci maddesi “*Âkit Devletlerden herbiri adli belgelerin yabancı memleketlerde tebliği işini, zor kullanmaksızın, doğruca kendi diplomatik ve konsolosluk ajanları vasıtası ile yaptırmakta muhtardır. Tebligatın belgenin çıktığı memleketin uyrukusuna yapılması hali müstesna, Devletlerden herhangi biri, kendi topraklarında bu şekilde tebligat yapılmasına muhalefet edebilir.*” şeklinde düzenlenmiştir; Örneğin İrlanda bu maddeye ilişkin herhangi bir beyanda bulunmamıştır. (Hague Convention On The Service Abroad of Judicial and extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matters (1965), Law Reform Commission Report 21-23, The Law Reform Commission, Dublin/Ireland 1987, s. 9; McCLEAN, s. 13).

⁶⁶ Diplomatik temsilcilikler vasıtasıyla tebligat etkin olarak yapılamamakla birlikte, halen bazı koşullarda buna ihtiyaç duyulmaktadır. (W.A. Kennett, **Enforcement of Judgements in Europe**, Qxford University Press, Oxford 2001, s. 194).

⁶⁷ “(...)4. *Le Gouvernement de la République de Turquie reconnaît aux agents diplomatiques ou consulaires la faculté de faire des significations ou des notifications, conformément à l'article 8 de la Convention seulement à ses propres ressortissants.*” (HCCH, Reservations Declarations http://www.hcch.net/index_en.php?act=status.comment&csid=425&disp=resdn , Erişim 31/10/2012.

Bu maddeye göre kazaî merciler tarafından çıkarılacak tebligatta, tebliğ evrakı doğrudan o yerdeki Türkiye Büyükelçiliği veya Konsoloslukuna gönderilebilir” ifadesi yer almaktadır.

Bu maddeye göre, yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarına, o yerdeki Türkiye siyasi memuru veya konsolosu tarafından doğrudan tebligat yapılabilir⁶⁸. Tebligat Kanunu'nun söz konusu maddesine, 19.01.2011 tarihli ve 27820 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6099 sayılı Kanunla eklenen fıkra uyarınca, kazaî merciler tarafından çıkarılacak bu tür tebligatlar Adalet Bakanlığı (UHDİGM) aracı kılınmaksızın doğrudan Türkiye'nin ilgili dış temsilciliğine gönderilebilir. Bu değişikliğin gerekçesinde⁶⁹, Tebligat Kanunu'nun 25/a maddesi uyarınca yapılan tebligatların Adalet Bakanlığı aracılığıyla yapıldığı, eklenen bu yeni fıkra ile tebligatın, Türk vatandaşlarına artık Adalet Bakanlığı aracı kılınmaksızın doğrudan ilgili dış temsilciliğe tebliğ evrakının gönderilmesi ile yapılabileceği, böylece zaman ve para kaybının önüne geçileceği ifade edilmiştir. Ayrıca, anılan madde gerekçesinde, bugüne kadar Adalet Bakanlığı'nın sadece tebligat evrakındaki şekli unsurları incelemek amacıyla aracı kılındığı, oysaki bu incelemenin tebligatı gönderen yargı organınca da yapılabileceği belirtilmiştir. Bu değişiklik ile tebligat sürecinin hızlanması sağlanarak, özellikle zaman unsurunun çok önemli olduğu davalarda daha çabuk sonuca ulaşılması amaçlanmıştır.

⁶⁸ Yargıtay 2. HD, 16/02/2010 tarihli ve 2009/827 E., 2010/2684 K. sayılı kararı; Yargıtay 10. HD, 14/12/2010 tarihli ve 2010/14733 E., 2010/16639 K. sayılı kararı; Yargıtay 2. HD, 16/03/2006 tarihli ve 2005/18357 E., 2006/3553 K. sayılı kararı (RUHİ, **Tebligat Hukuku**, s. 577-578); KAÇAK, s. 262; ayrıntılı bilgi için bkz. KOCASAKAL, s. 30 vd.; MUŞUL, s. 313-316; YILMAZ/ÇAĞLAR, s. 491-498; TURAN, s. 254-257; AKCAN/ALBAYRAK, s. 75-76.

⁶⁹ “*Tebligat Kanununun 25/a maddesinde siyasi temsilcilikler aracılığıyla yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarına tebligat usulü düzenlenmiştir. Bugüne kadar yurt dışı temsilciliklere gönderilen tebligat Adalet Bakanlığı aracılığıyla yapılmaktaydı. Maddeye eklenen yeni fıkroda bu hususta kolaylık getirilmiştir. Bu bağlamda, Türk vatandaşları bakımından, Adalet Bakanlığının aracılığı olmadan, doğrudan ilgili temsilciliğe tebligatın gönderilmesi usulü kabul edilmiştir. Zira, Adalet Bakanlığının aracılığı sadece şekli hususların incelenmesi ile ilgilidir. Bu inceleme yargı organınca yapıp tebliğ evrakı gönderilebilecek, böylece hem zaman hem de para kaybı önlenecektir. Ayrıca, Türk yargı organının yine Türk vatandaşı olan taraf için doğrudan Türk temsilciliğini kullanarak tebligat yapması hiçbir sakınca doğurmayacak, bilakis birçok yarar sağlayacaktır*”(Tebligat Kanunu ile Adli Sicil Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Kahramanmaraş Milletvekili Veysi Kaynak'ın; Tebligat Kanunu ile Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (1/742, 2/546), TBMM, Dönem 23, Yasama yılı 4, <http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Kanunlasan/2011Yili/kanmetni/6099s.pdf>, Erişim 18/12/2012).

Tebligat Kanunu'nun 25/a maddesinin son fıkrasındaki düzenlemenin, 1965 tarihli Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesinde yer alan doğrudan tebligat yöntemi ile karıştırılmaması gerekmektedir. Zira, 1965 tarihli Sözleşme uyarınca kabul edilen yöntemlerden biri olan doğrudan tebligat usulüne (m. 10) Türkiye tarafından çekince konulmuştur. Bu tür tebligatlar, merkezi makamlar ve dış temsilcilikler aracı kılınmaksızın doğrudan posta yoluyla adli makamlar tarafından muhataba yapılmaktadır. 25/a maddesindeki değişiklik ile ise, yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarına tebligat, kazaî merciler tarafından doğrudan Türkiye'nin ilgili dış temsilciliğine gönderilecek, dış temsilciliğimiz ise muhataba tebligatı yapacaktır. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 10'uncu maddesinde vatandaşlık sınırlaması yapılmamışken, Tebligat Kanunu'nun 25/a-son maddesi uyarınca tebligat sadece Türk vatandaşlarına yapılabilir. Bir diğer önemli fark ise, Sözleşme'nin 10'uncu maddesinde benimsenen yöntemin, Kanun'un 25/a-son maddesinde belirtilen yöntemden daha kısa olmasıdır⁷⁰. Ancak, Tebligat Kanunu'nun 25/a-son maddesi, Sözleşme'nin 10'uncu maddesinin uygulanmasının önünde engel değildir. Şartların bulunması halinde yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarına da doğrudan 10'uncu madde uyarınca tebligat yapılması mümkündür.

Kanun'un 25/a-son maddesi uyarınca gönderilen tebliğ evrakına ilişkin olarak, Türkiye siyasi memuru veya konsolosu ya da bunların görevlendireceği bir memur tarafından tebligatın yapılıp yapılmadığına dair bu makamlarca bir tutanak düzenlenir ve evrak tutanak ile birlikte ilgili kazaî mercie gönderilir. Tebligat evrakının tercümesine gerek bulunmamakla birlikte, tebligatın talep edildiği ülkeye göre posta giderinin ilgisince yatırılarak, makbuz örneğinin tebliğ evrakı ekinde ilgili dış temsilciliğe gönderilmesi gerekmektedir (16.11.2011 tarihli ve 63/3 sayılı Genelge s.5).

Kanun'un 25/a maddesi, Türk vatandaşları açısından tebligat prosedürünü kolaylaştırmıştır. Evrakın tercümesine ihtiyaç duyulmaması ayrıca önem taşımaktadır. Türk vatandaşlarına tebligat hususunda bu yolun tercih edilmesi, iki taraflı veya çok taraflı sözleşme hükümleri ya da uluslararası adli yardımlaşma kuralları çerçevesinde tebligat yapılamayacağı anlamına gelmemektedir. Bu yollarla yapılan tebligatın, mutlaka yabancı devletin yetkili makamı aracılığıyla yapılması ve evraka tercüme eklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, uygulamada Türk vatandaşlarına yapılacak

⁷⁰ Tebligat Kanunu'nun 25/a maddesi 2003 tarihinde eklenmiş olup, yurtdışına yapılacak tebligatlar için belirlenen diplomatik yolla tebligata göre daha özel bir düzenleme getirmiştir. Sadece Türk vatandaşları için öngörülen bu yöntem, tebligatın daha kolay ve hızlı yapılmasını sağlamaktadır (ÇELİKEL/ERDEM, s. 499).

tebligatlarda, öncelikle 25/a maddesi uyarınca tebligat evrakı gönderilmekte, şayet sonuç alınamıyorsa ikinci yol olarak diğer seçenek (iki taraflı veya çok taraflı anlaşmalar) denenmektedir.

Tebligat Kanunu'nun 25/a maddesine göre izlenecek prosedür ise maddede şu şekilde düzenlenmiştir;

- Öncelikle, muhataba bir bildirim yapılmakta, muhatap bildirim aldığı günden sonraki otuz gün içinde tebligatı almaya gelmezse tebligat yapılmış sayılmaktadır⁷¹.

- Şayet muhatap bildirim aldıktan sonra gelirse tebligat geldiği gün yapılmış sayılmaktadır.

- Muhatap dış temsilcilığe geldiği halde, tebliğ evrakını almaktan imtina ederse, bu konuda tutulacak tutanak tarihinde tebligat yapılmış kabul edilir⁷².

- Muhatabın bildirim hiç almamış olması halinde ise, tebligat yapılmamış sayılır⁷³. Bu aşamadan sonra, sözleşmeler çerçevesinde tebligat yapılması talep edilebilir.

25/a maddesi ile ihbar evrakını alan ancak otuz gün içinde tebligatı almak için dış temsilcilığe gelmeyen kötü niyetli muhatabın, tebligatın yapılmasını geciktirmesini önlemek ve süreç kolaylaştırılarak, davanın uzamasının engellenmesi istenilmiştir⁷⁴. Bu madde ile tebligatı almayan tarafın adil yargılama hakkının zarar gördüğü düşünülebilir. Ancak, ihbar evrakını almasına rağmen tebligatı almayarak davayı sürüncemede bırakmaya çalışan tarafın adil yargılama hakkı gözetilirken, davanın tamamen kötü niyetli bir

⁷¹ “(...) Melburn Başkonsolosluğu tebliğ evrakını alması için davalının adresine, Tebligat Kanunu'nun 25/a maddesine uygun olarak gönderilen ihtarlı bildirimim, o ülke mevzuatına göre 31.08.2006 tarihinde tebliğ edildiğini bildirdiğine göre, dava dilekçesi ve duruşma gününün davalıya tebliğ tarihi bildirim izleyen otuzuncu günün bitimi olan 30.09.2006'dır.” Yargıtay 2. HD, 04/02/2008 tarihli ve 2007/4146 E., 2008/770 K. sayılı kararı (RUHİ, **Tebligat Hukuku**, s.578); ÇELİKEL/ERDEM, s. 499; YILMAZ/ÇAĞLAR, s. 492-493; MUŞUL, s. 314; AKCAN/ALBAYRAK, s. 78; ŞANLI/ESEN/FİGANMEŞE, s. 453-454.

⁷² Ayrıntılı bilgi için bkz. MUŞUL, s. 314-315; YILMAZ/ÇAĞLAR, s. 493; ŞANLI/ESEN/FİGANMEŞE, s. 454.

⁷³ “(...) Tebligat Kanunu'nun 25/a maddesi gereğince dava dilekçesinin tebliğ yoluna gidilmiş, ancak; Paris Başkonsolosluğunca Fransız Posta İdaresi kanalıyla yapmak istediği tebligatın davalı tarafından almaya gidilmemesi nedeniyle ikmal edilmeden iade edildiği saptanmıştır. Bu durumda tebligat işlemi tamamlanamamıştır.” Yargıtay 8. HD, 03/05/2010 tarihli ve 2009/4206 E., 201/2275 K. sayılı kararı (RUHİ, **Tebligat Hukuku**, s. 576-577).

⁷⁴ ÇELİKEL/ERDEM, s. 499-500.

şekilde uzatılması sonucunda zarar görecektir olan diğer tarafın haklarının da zarar görmesinin engellenmesi gerekmektedir. Ayrıca, Tebligat Kanunu'nun 21'inci maddesi uyarınca tebligattan imtina edilmesi halinde bile tebligatın maddede belirtilen şekilde ihbarnamenin kapıya yapıştırılması suretiyle yapılması kabul edilmiştir. Yine, 21/2 maddesinde, muhatap o adreste hiç oturmamış veya o adresten sürekli olarak ayrılmış olsa dahi kişinin adrese dayalı kayıt sistemindeki adrese tebligatın yapılması düzenlenmiştir. Bu örneklerde olduğu gibi ilanen tebligatta da, muhatabın tebliğ evrakına muttali olmaması oldukça büyük bir ihtimaldir. Buna rağmen, davanın makul sürede sonuçlandırılması (AİHS m. 6) ve bu bağlamda davanın uzaması nedeniyle tarafların haklarının zarar görmemesi için bu tür düzenlemeler kabul edilmiştir. Özellikle adresi meçhul tarafa tebligat yapılamadığı için sonlandırılmayan davaların, makul sürede bir sonuca varması için kabul edilen ilanen tebligat gibi düzenlemelere yabancı devlet mevzuatlarında da yer verilmiştir⁷⁵.

3. İlanen Tebligat

Tebligat Kanunu'nun 28'inci maddesi uyarınca, adresi meçhul olan kişilere tebligat ilanen yapılır. Tebligat Kanunu'nun diğer maddeleri çerçevesinde tebligat yapılamayan ve ikametgâhı, meskeni veya iş yeri de bulunamayan kimsenin adresi meçhul sayılır (m. 28/2)⁷⁶. Anılan maddenin devamında; yabancı devletlerde bulunan kişilere ilanen tebligat yapılmasının gerekmesi halinde tebliği çıkaran merciin, tebliğ olunacak evrak ile ilan suretlerini yabancı memlekette bulunan kimsenin malûm adresine ayrıca iadeli taahhütlü mektupla göndermesi ve posta makbuzunu dosyasına koyması gerektiği belirtilmektedir. Ancak, yabancı bir devlette ilanen tebligatın muhataba nasıl yapılacağı ya da ilan suretlerinin, adresi zaten tespit edilemediği için ilanen tebligat yolu tercih edilen kişinin malûm adresine gönderilmesinin nasıl gerçekleşeceği hususlarında bir açıklık bulunmamaktadır⁷⁷.

⁷⁵ Örneğin, Alman Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 185'inci maddesinde; tebligatın, muhatabın adresinin meçhul olması ve temsilciye veya tebligat yetkilisine ilişkin tebligatın yapılmaması halinde mümkün olacağı belirtilmiştir (Zivilprozessordnung m. 185/1). Anılan Kanun'a göre ilanen tebligat ise, muhatabın yurtdışında veya içinde olması ayrımı yapılmadan mahkeme panosuna asılarak ya da elektronik bilgi sistemine bildirimde bulunulması ile yapılır (Zivilprozessordnung m. 186/2).

⁷⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. MUŞUL, s. 87; YILMAZ/ÇAĞLAR, s. 501 vd.; DELİDUMAN, s. 42 vd., AKCAN/ALBAYRAK, s.51 vd.; TURAN, s. 169.

⁷⁷ Tebligat kanunu lâyihası ve Muvakkat Encümen mazbatası (1/105), Devre XI, İçtima 1, Sayı 129, s. 7-8, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d11/c006/tbmm11006015ss0129.pdf>, Erişim 20/01/2016.

Diğer taraftan, 29'uncu maddede genel olarak ilan edilen tebligatın usul düzenlenmiştir. Madde çerçevesinde ilan suretiyle tebliğ;

- İlan muhatabın öğrenmesinin en güvenilir şekilde gerçekteşeğeği umulan ve varsa tebliği çıkaran merciin bulunduğu yerde yayınlanan birer gazetede ve ayrıca elektronik ortamda yapılır.

- Tebliğ olunacak evrak ve ilan sureti, tebliği çıkaran merciin herkesin kolayca görebileceği bir yerine de asılır.

Tebliği çıkaran merci, gerekiyorsa ikinci defa ilan yapılmasına karar verebilir. İki ilan arasındaki müddet bir haftadan aşağı olamaz. Gerekiyorsa ikinci ilan, yabancı memleket gazeteleriyle de yaptırılabilir (m. 29/son). Kanun'un 29'uncu maddesinin 4'üncü fıkrasının gerekçesinde; ikinci defa ilan yapılmasına karar verilmesi halinde, bu ilanın yabancı memleket gazetelerinde yapılabileceği, böyle bir durumda tebligatın muhatabın öğrenme ihtimalinin en yüksek olduğu yabancı devlet gazetesinde yapılması ve yabancı devlet gazetesinde ilan yapma usulünün hazırlanacak bir "talimatname" ile düzenlenmesi gerektiği belirtilmiřtir⁷⁸. Ancak, 7201 sayılı Kanun yürürlüğe girdikten sonra hazırlanan Tebligat Tüzüğü'nde⁷⁹ ve Tebligat Yönetmeliği'nde bu hususları içeren herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Kanun'un ilan edilen tebligata ilişkin maddeleri bir bütün olarak incelendiğinde; yurtdişında yapılacak ilan edilen tebligata ilişkin ayrıntılı bir düzenleme yapılmadığı görülür. Uygulamada ise bu boşluk, yurtdişında yayınlanan bir gazeteye ilan verilmesi şeklinde zlmeye çalışılmaktadır. Başka bir ifade ile, yurtdişına çıkış yaptığı tespit edilen, ancak tüm aramalara rağmen adresi bulunamayan muhataba tebligat, bulunduğu ülke gazetelerinde ilan vermek suretiyle yapılmaktadır. Yurtdişında muhatabın bulunduğu yer gazetesinde ilan verilmesi için öncelikle mahkemesince ilan metni hazırlanmakta ve bu metin UHDİGM'e gönderilmektedir. Gönderilen metin, ilgili devlette bulunan dış temsilciliğe iletilmekte ve söz konusu metnin

⁷⁸ "Bu fıkradaki, gerekiyorsa ikinci ilanın yabancı memleket gazeteleri ile de yapılabileceğine dair hüküm, /bir ihtiyaın ifadesi olmuştur. Fakat birinci ilanın memleketimizde yapılması lüzumludur. Bundan bir netice hsil olmaz ve fayda umulursa yabancı memleket gazeteleri ile de iln yapılabilecektir. Bu halde, yabancı memleket gazetesini, alkalının itilama en emin bir şekilde vsil olacağı umulan gazete mahiyetinde olacaktır. Yabancı memleket gazetesiniyle iln yapılması usul, talimatnamede gösterilecektir" (Tebligat kanunu lâyihası ve Muvakkat Encümen mazbatasını (1/105), Devre XI, İçtima 1, Sayı 129, s. 8, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d11/c006/tbmm11006015ss0129.pdf> , Erişim 20/01/2016.

⁷⁹ Tebligat Tüzüğü, 20/8/1959 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilmiş olup, 11.9.1959 tarihli ve 10303 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

o yer gazetelerinden birinde yayınlanması talep edilmektedir. Kanun'un 29'uncu maddesinde ilan şekli belirlenmiş olup, ilan tebligat maddede sayılan unsurların yerine getirilmesi ile tamamlanmaktadır. Dolayısıyla, yurtdışındaki bir gazetede ilan maddenin ilk unsurunun gerçekleştirilmesi anlamına gelir. Maddede öngörülen diğer şartlar da yerine getirildiğinde ilan tebligat yapılmış sayılmaktadır. Aslında mevcut uygulama ile yabancı devlet makamlarından ilan tebligat yapması istenilmemekte, o yer dış temsilciliğinden yabancı devlet gazetelerinden birinde mahkemece hazırlanan metnin yayınlanması talep edilmektedir. Böylece, ilan tebligatın unsurları tamamlanmış kabul edilerek, davanın sürüncemede kalmaması amaçlanmaktadır⁸⁰. Ancak, yorum yoluyla ulaşılan bu çözüm pratikte de bazı soru işaretlerini beraberinde getirmektedir. Örneğin; ilan tebligat yapılması için şahsın adresinin meçhul sayılması gerekmektedir. Yurtdışında bulunan bir şahsın adresinin meçhul sayılması için ne gibi bir süreç işlemesi gerektiği hususu ise net değildir.

Türkiye'de adresinin meçhul sayılması için bir kişinin, Tebligat Kanunu'nun diğer maddeleri ile tebligat yapılamaması ve ikametgâhı, meskeni veya iş yeri adreslerinin tespit edilememesi gerekmektedir. Türkiye'de şahsın adresinin tespiti resmi veya hususi kurumlara sorularak ya da zabıta marifetiyle yapılabilir (m. 28/3). Dahası, Tebligat Kanunu'nun 21/2 maddesi uyarınca; tebligat, şartların oluşması halinde kişinin adres kayıt sistemindeki (AKS)⁸¹ adresine maddede belirtilen usuller ile yapılabilir⁸². Dolayısıyla, yurtiçinde ilan tebligata başvurulması, özellikle AKS'deki adrese tebligat yapılmasına ilişkin düzenlemenin getirilmesi ile daha az başvuru olan bir yöntem olarak yerini almıştır. Diğer taraftan, yurtdışında yaşayan bir kişinin adresinin meçhul sayılması için yapılacak araştırma daha komplike bir süreci gerektirir. Zira, kişinin adresinin meçhul sayılması için öncelikle uluslararası ikili ve çok taraflı sözleşmeler çerçevesinde adres araştırması yapılması gerekmektedir⁸³.

⁸⁰ Adalet Bakanlığı, UHDİGM, Tebligat Bürosu.

⁸¹ Adres Kayıt Sistemi ile Türk vatandaşları ve Türkiye'deki yerleşik yabancıların adres bilgilerinin elektronik ortamda merkezi bir yapı içerisinde güncellenerek karışıklığa son verilmesi amaçlanmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Adres Kayıt Sistemi, <http://www.nvi.gov.tr/Hakimizda/Projeler,Aks.html> , Erişim 10/02/2016).

⁸² "Gösterilen adres muhatabın adres kayıt sistemindeki adresi olup, muhatap o adreste hiç oturmamış veya o adresten sürekli olarak ayrılmış olsa dahi, tebliğ memuru tebliğ olunacak evrakı, o yerin muhtar veya ihtiyar heyeti azasından birine veyahut zabıta amir veya memurlarına imza karşılığında teslim eder ve tesellüm edenin adresini ihtiva eden ihbarnameyi gösterilen adresteki binanın kapısına yapıştırır. İhbarnamenin kaptıya yapıştırıldığı tarih, tebliğ tarihi sayılır" (Tebligat Kanunu m. 21/2).

⁸³ Yurtdışında çalıştığı tespit edilen muhatabın adresinin, çalıştığı ülkedeki dış temsilcilikten

Muhatabın adresinin, uluslararası adli yardımlaşma yoluyla yabancı ülke mevzuatında öngörülen şekilde veya adli yardımlaşma kapsamı dışında kalan başka şekillerde tespitinin mümkün olamaması gerekir.

Uluslararası adli yardımlaşma yolundan kastedilen, uluslararası ikili veya çok taraflı adli yardımlaşma sözleşmeleri çerçevesinde ve yabancı devlet mevzuatında öngörülen şekilde⁸⁴ kişinin adresinin araştırılmasıdır⁸⁵. Adli yardımlaşma dışında kalan yöntemler arasında ise; dış temsilcilikler vasıtasıyla Türk vatandaşlarının adresinin tespit edilmesi sayılabilir. Her ne kadar, Hukuku ve Ticari Konularda Yabancı Ülkelerde Delil Sağlanması Hakkında Lahey Sözleşmesi'nin (Delil Sözleşmesi)⁸⁶ 15'inci maddesi uyarınca, dış

veya adrese vakıf olabilecek başka resmi kurumlardan sorulmadan ve yeterli araştırma yapılmadan, sadece zabıta marifetiyle yapılan adres araştırılmasını yeterli kabul etmek usulsüzdür. Böyle bir durumda, kararın bozulması gerekir (Yargıtay 6. HD. 25/09/2008 tarihli ve 2008/8461 E, 2008/10212 K. sayılı kararı (MUŞUL, s. 310)).

⁸⁴ Türkiye ile birçok ülke arasında delil elde edilmesine ilişkin hükümler de içeren hukukî ve ticari konularda adli yardım anlaşmaları imzalanmış olup, 63/2 sayılı Genelgede de düzenlendiği üzere, eğer ikili anlaşmanın akdedildiği ülke çok taraflı anlaşmalara da taraf ise en basit ve en hızlı prosedüre sahip sözleşmenin maddeleri uygulanır. Zira sözleşmelerin amacı; tebligat ve istinabe gibi uluslararası adli yardımlaşmaya dair konularda en hızlı ve kolay şekilde sonuca ulaşılmasını sağlamaktır. Şayet, ikili veya çok taraflı anlaşma yok ise mütekabiliyet ilkesi uygulanacaktır (16.11.2011 tarihli ve 63/2 sayılı “*Hukukî Konularda Uluslararası İstinabe Taleplerine Uygulanacak Esaslar*” adlı Genelge s. 7); İkili ve çok taraflı sözleşmelerde, istinabe talebinin, talep edilen devlet hukukuna göre yerine getirilmesi genel bir kural olarak benimsenmiştir. Örneğin; “*Talepte bulunulan adli makam, talebin yerine getirilmesinde kendi mevzuat hükümlerini uygulayacaktır*” (Türkiye Cumhuriyeti ile Bosna-Hersek Arasında Hukukî ve Ticari Konularda Adli İşbirliği Anlaşması, m. 8/1); “*İstinabe talebini yerine getirecek olan adli makam, takip edilecek yöntem ve usul bakımından kendi ülkesinin kanun hükümlerini uygular*” (Hukuku ve Ticari Konularda Yabancı Ülkelerde Delil Sağlanması Hakkında Sözleşme (Delil Sözleşmesi), m. 9/2); Uluslararası istinabe usulünde, her devlet istinabe talebini kendi kanunları çerçevesinde yerine getireceğinden farklı uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Örneğin; ABD, *common law* ülkelerinde tanınan bir usul olan belgelerin duruşma öncesi temin edilmesini öngören istinabe taleplerini yerine getirmeyeceği hususunda bir beyanda bulunmamıştır. Bu nedenle, bu nitelikteki istinabe talepleri ABD nezdinde icra edilebilir (HCCH, Hukukî ve Ticari Konularda Yabancı Ülkelerde Delil Sağlanması Hakkında 1970 tarihli La Haye Sözleşmesi Kapsamında ABD Yetkili Makamınca Yayınlanan Uygulamaya İlişkin Bilgiler, http://www.hcch.net/index_en.php?act=authorities.details&aid=528, Erişim 11.06.2012); Oysa, Türkiye gibi *Common Law* sistemine tâbi olmayan ülkeler, Sözleşmenin 23'üncü maddesine göre, “*Common Law*” ülkelerinde tanınan bir usul olan belgelerin dava öncesi ortaya çıkarılmasını sağlamak (*pre-trial discovery*) amacına yönelik istinabe taleplerini yerine getirmeyeceğini beyan etmiştir (HCCH, Declarations Reservations, http://www.hcch.net/index_en.php?act=status.comment&csid=562&disp=resdn, Erişim 31/10/2012).

⁸⁵ “*Hukukî veya ticari konularda bir Âkit Devletin adli makâmı, kendi Devletinin kanun hükümleri gereğince istinabe yolu ile, diğer Âkit Tarafın yetkili makamından delil sağlanmasını veya diğer adli bir işlemin yerine getirilmesini talep edebilir*” (Delil Sözleşmesi, m. 1).

⁸⁶ “*Hukukî ve Ticari Konularda Yabancı Ülkelerde Delil Sağlanması Hakkında La*

temsilciliklerin Türk vatandaşlarına ilişkin olarak bazı konularda delil sağlama yetkisi⁸⁷ bulunsa da, burada anlatılmak istenen yöntem dış temsilciliklerin buldukları yerdeki Türk vatandaşlarına ilişkin oluşturmuş oldukları adres kayıt sisteminden doğrudan kişinin adresine ulaşılmaya çalışılmasıdır⁸⁸. Bu yöntem bir yönüyle Tebligat Kanunu m. 28/3'de sayılan, kişinin adresinin resmi kurumlar vasıtasıyla tespit edilmesine ilişkin madde kapsamında da düşünülebilir. Aslında, ilan tebligat yöntemi son çare olmalıdır⁸⁹. Bu nedenle, adresin meçhul sayılması için her yöntemin denenmesi, mümkün olduğunca dava süreci uzatılmadan mahkemelerin adres tespitine teşvik edilmesi gerekmektedir. Yurtiçindeki uygulamada bu konunun kriterleri belirlenmiş ve benimsenmiş olmakla birlikte, yurtdışı uygulamasında halen anlaşılır ve tarafların haklarına zarar vermeyecek açık bir düzenleme bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, Tebligat Kanunu'nun 28/4'üncü maddesinin uygulamada ihtiyaca cevap vermediği söylenebilir. Zira, yabancı bir ülkede bulunan muhataba yapılacak tebligatta, muhatabın malum adresinin bilinmesi halinde tebligat, taraf olunan Sözleşmeler çerçevesinde o devletin mevzuatına göre yapılabilir⁹⁰. Dolayısıyla, çoğu zaman malum

Haye Sözleşmesi", Lahey Özel Hukuk Konferansı'nın ellinci sezonunda taslak haline getirildi ve 18 Mart 1970 tarihinde imzalandı. (McCLEAN, s. 29); Türkiye tarafından 13/12/2000 tarihinde Lahey'de imzalanan, 07/04/2004 tarihli ve 5128 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan, 14/04/2004 tarihli ve 25433 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan söz konusu Sözleşme, Türkiye yönünden 12/10/2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁸⁷ "Hukuki ve ticari konularda bir Akit Devletin konsolosluk görevlisi veya diplomatik memuru diğer Akit Devletin ülkesinde ve görev yaptığı bölge sınırları içinde, temsil ettiği Devletin mahkemelerinde açılmış olan davalarda kullanılmak üzere temsil ettiği Devletin vatandaşlarından zor kullanmaksızın delil sağlayabilir..." (Delil Sözleşmesi m. 15/1).

⁸⁸ Dışişleri Bakanlığı'nın bünyesinde kurulan ve yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının kayıtlarının tutulduğu Konsolosluk.net programı ile yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarının adreslerine ulaşmak kolaylaşmaktadır. Diğer taraftan, Adalet Bakanlığınca, e-Dönüşüm sürecinde e-Devletin e-Adalet ayağını oluşturmak üzere Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) uygulamaya konulmuştur. Bilgi ve belge alışverişinin daha hızlı gerçekleştirilmesi adına Adalet Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı arasında on-line veri değişimi için Protokol imzalanmıştır. Bu çerçevede, adli makamlarımızın ihtiyaç duyduğu ve halen Adalet Bakanlığı aracılığıyla yapılan yazışmalarla konsolosluklardan elde edilen yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın ikamet adreslerine adli makamlarımız tarafından doğrudan ve anında ulaşılabilecektir (Adalet Bakanlığı, UYAP-KONSOLOSLUK.NET bilişim sistemleri entegrasyonu hakkında duyuru, http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2009/aramlik09/dis_iliskiler.htm, Erişim 20/01/2016).

⁸⁹ YILMAZ/ÇAĞLAR, s. 503; MUŞUL, s. 105; Tebligat kanunu lâyihası ve Muvakkat Encümen mazbatası (1/105), Devre XI, İçtima 1, Sayı 129, s. 7, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d11/c006/tbmm11006015ss0129.pdf>, Erişim 20/01/2016.

⁹⁰ "...Talep edilen memlekette düzenlenmiş olup yine o memlekette oturan kişilere tebliğ

adresin bilinmesi ile ilanen tebligat yapılmasına gerek kalmamaktadır⁹¹. Bu nedenle, gerekçesinde de açıklama bulunmayan “*tebliğ olunacak evrak ile ilan suretlerini yabancı memlekette bulunan kimsenin malum adresine ayrıca iadeli taahhütlü mektupla gönderir*” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği hususu oldukça muallâktır.

1965 tarihli Lahey Sözleşmesine göre tebligat, talep edilen devletin mevzuatına göre yapılmaktadır. Talep edilen devletin tebligata ilişkin kanunî düzenlemelerinde ise çoğu kez ilanen tebligat usulü öngörülmemiştir. Bu durum, uygulamada bazı sıkıntıları beraberinde getirmektedir. Sadece gazetede yayınlanması için dış temsilciliğe gönderilen metin, sehven yabancı devlet yetkili makamlarına iletilerek ilanen tebligat yapılması istenilmektedir. Bu durumda yabancı devlet, Türk mahkemelerinden gelen ilanen tebligat taleplerini, iç hukuklarında buna ilişkin düzenleme bulunmaması sebebiyle çoğu kez reddetmektedir. Bazı yabancı ülkelerde ise, yetkili mercilerin izni olmadan gazetede bu tür bir metnin yayınlanmasına izin verilmemektedir⁹². Böylece, yurtdışında yaşayan muhataba ilanen tebligat yapılması imkânsız hale gelmektedir. Yurtdışına çıkış yaptığı kesin olarak tespit edilmiş, ancak adresi bulunamayan muhataba yurtiçinde tebligat yapılmasının da çok adil olmayacağı kabul edilmelidir⁹³. Muhataba, ilanen tebligat da dahil olmak üzere hiçbir şekilde tebligatın yapılmadığı durumlarda nasıl bir

edilecek belgeleri, o memleket kanunlarında yer alan usule göre...” yapılır (1965 tarihli Lahey Sözleşmesi m. 5/a).

⁹¹ Zira tebligat, uluslararası sözleşmeler uyarınca talep edilen devletin mevzuatına göre yapılabilir. Muhatabın tebligattan imtina etmesi veya adreste bulunmaması halinde bile talep edilen devletin mevzuatına göre tebligatın yapılması mümkündür.

⁹² Örneğin; İran, 1965 tarihli Sözleşme’ye taraf değildir. “*Türkiye Cumhuriyeti ile İran İslam Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Cezai Konularda Adli İşbirliği Anlaşması*” çerçevesinde de ilanen tebligata ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. İran mevzuatında ilanen tebligata ilişkin düzenlemeye yer verilmemesi nedeniyle Türkiye’nin ilanen tebligat talebi reddedildiği gibi hazırlanan metnin İran’daki bir gazetede yayınlanması da kabul edilmemiştir (Adalet Bakanlığı, UHDİGM, Tebligat Bürosu, 4.5.68XX.2010 sayılı dosya (yayınlanmamış)).

⁹³ Diğer taraftan Almanya uygulamasına bakıldığında; ilanen tebligatın, muhatabın yurtdışında veya içinde olması ayrımı yapılmadan mahkeme panosuna asılarak ya da elektronik bilgi sistemine bildirimde bulunulması ile yapılmasının kabul edildiği görülmektedir (Zivilprozessordnung m. 186/2); 7201 sayılı Kanun’un gerekçesinde ise; ilanda kaidenin, ilanın muhatabın öğrenmesinin en mümkün olacağı umulan gazetede yapılması şeklinde olacağı yönündedir. Bunu, ilanın yapılmasına karar veren mercii tayin edecektir. Bu gazete, muhatabın kuvvetle muhtemel bulunduğu ya da ona haber verecek akrabalarının yaşadığı yer gazetesi olabilir (Tebligat kanunu lâiyhası ve Muvakkat Encümen mazbatası (1/105), Devre XI, İçtima 1, Sayı 129, s. 7, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d11/c006/tbmm11006015ss0129.pdf>, Erişim 20/01/2016).

yol izleneceğine dair gerek Tebligat Kanun'da gerekse taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerde bir düzenleme bulunmamaktadır. Davaların daha fazla sürüncemede kalmaması ve tarafların adil yargılanma hakkının ihlal edilmemesi için “*yurtdışında ilan tebligat*” konusunun, Tebligat Kanunu'nda açık ve anlaşılır şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

4. Yabancı Devlet Temsilciliklerine Tebligat

Tebligat Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik'in⁹⁴ (Tebligat Yönetmeliği) 45'inci maddesinde Türkiye'de yabancılara tebligatı düzenlemiştir⁹⁵. Türkiye'de bulunan yabancı devlet diplomatik temsilciliklerine ve temsilcilik mensuplarına tebligat, Tebligat Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğinin 45'inci maddesi ve “*Hukuki Alanda Uluslararası Adli Tebligat İşlemleri*” (Tebligat Genelgesi) konulu 16/11/2011 tarih ve 63/3 sayılı Genelgenin 39-43'üncü maddelerinde belirtildiği şekilde yapılmalıdır.

Uygulamada, yabancı devlet diplomatik temsilciliklerine ya da temsilcilik mensuplarına tebligat yapılmasında çok önemli sıkıntılar ortaya çıkabilmektedir. Bunlardan ilki; yabancı devlet diplomatik temsilciliğinin davalı olarak gösterildiği bir davada tebligatın nereye, kimi muhatap olarak ve ne şekilde yapılacağı hususlarında mevzuatın yeterince açık olmamasından ve tebligatı yapan posta görevlisinin mevzuata tam olarak hâkim olmamasından kaynaklanan sorunlardır. Tamamen usule dair işlem hataları nedeniyle ortaya çıkan bu sorunlar, iki devletin arasında çözümlenmesi hayli zor diplomatik bir krize dahi neden olabilmektedir. Örneğin; bir icra takibinde, tebligatın usulüne uygun yapılmaması neticesinde yabancı bir devletin Türkiye'de konsolosluk işleri için kullanmış olduğu bir bina haczedilme noktasına

⁹⁴ Tebligat Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, 25 Ocak 2012 tarihli ve 28184 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanmıştır.

⁹⁵ “(1) Türkiye'de kendisine tebligat yapılamayacak olan bir yabancıya tebligat çıkarılması durumunda muhatap, tebliğ memuruna kendisine tebligat yapılamayacağını beyan eder veya tebliğ memuru bu hususu bizzat öğrenirse keyfiyet tebliğ mazbatasına şerh edilerek evrak iade olunur.

(2) Muhatap, tebliğ yapılabilecek kişilerden olmasına rağmen, muhatapın adresi, “ülke dışı” muamelesi gören bir yer ise ve tebliğ memuru tebligatı yapamazsa birinci fıkra gereğince işlem yapılır.

(3) Birinci ve ikinci fıkralarda belirtilen hallerde, tebellüğden kaçınma gibi bu Yönetmelik hükümlerine göre diğer bir işlem yapılmaz.

(4) Birinci ve ikinci fıkralarda belirtilen hallerde tebligatı çıkaran merci, tebliğ evrakını, bağlı olduğu bakanlık kanalıyla Dışişleri Bakanlığına gönderir.

(5) Türkiye'de kendilerine tebligat yapılamayacak olan elçi, elçilik katibi gibi kişiler Dışişleri Bakanlığı tarafından belirlenir” (Tebligat Yönetmeliği m. 45).

gelebilir. Uygulamada rnekleri bulunan bu tür olaylarda; posta memurunun dış temsilcilik adına teblige çıkarılan evrakı, Tebligat Kanunu'nun 21/1'inci maddesi uyarınca maddede belirtilen kişilerden birine teslim ederek, tesellüm edenin adresini ihtiva eden ihbarnameyi dış temsilciliğin binasına yapıştırmak suretiyle tebligatı yaptığı grlmektedir⁹⁶. Böyle bir olayda, mahkemece tebligatın usulüne uygun yapıldığı kabul edilirse, kesinleşen karar neticesinde konsolosluk binasının ya da konsolosluğa ait bir mülkün haczine gidilebilir. Bu tür olaylar, ikili diplomatik krizleri de beraberinde getirir. Tebligatın doğrudan yabancı devlet temsilciliklere gönderilmesi, uluslararası yükümlülüklerimiz ve i hukukumuzaya aykırılık teşkil etmesinin yanı sıra, uluslararası camiada Türkiye'nin zor durumda kalmasına da neden olabilir.

Oysa ki, taraf olduğumuz “*Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi*”⁹⁷, “*Konsolosluk İşleri Hakkında Viyana Sözleşmesi*”⁹⁸ ile “*Birleşmiş Milletlerin Ayrıcılık ve Muafiyetlerine Dair Sözleşme*”sinin⁹⁹ ilgili maddeleri göz önüne alındığında da, yabancı devlet diplomatik temsilciliklerine ve temsilcilik mensuplarına tebligatın özel usuller ile yapılması gerektiği açıkça görülmektedir.

Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin 22'nci maddesinin 1'inci fıkrasıyla misyon binalarının dokunulmazlığa haiz olduğu, kabul eden devlet yetkililerinin rızası olmadıkça bu binalara girilemeyeceği, 3'üncü fıkrasıyla, misyon binaları içindeki eşyalar ile diğer mallar ve misyonun nakil vasıtalarının arama, el koyma, haciz veya icradan muaf olduğu; 25'inci maddesiyle de kabul eden devletin, misyon görevlerinin yürütülmesi için her türlü kolaylığı sağlayacağı hüküm altına alınmıştır. Anılan Sözleşmenin 30'uncu maddesinde diplomatik ajanın özel konutunun misyonun binaları gibi aynı dokunulmazlık ve korunmadan yararlanacağı hükmüne yer verilmiştir.

⁹⁶ Adalet Bakanlığı, UHDİGM, Tebligat Bürosu, 4-5-12XX-2010 sayılı dosya (Yayınlanmamış).

⁹⁷ 18 Nisan 1961 Tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkındaki Viyana Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, 04/09/1984 tarihinde kabul edilmiş, 12/09/1984 tarihli ve 18513 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁹⁸ 24 Nisan 1963 Tarihinde Viyana'da İmzalanan Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, 20/05/1975 tarihinde kabul edilmiş olup, 29/05/1975 tarihli ve 15249 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁹⁹ Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen Birleşmiş Milletlerin Ayrıcılık ve Muafiyetlerine dair Sözleşmeye Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin katılması hakkında Kanun, 15/03/1950 tarihinde kabul edilmiş olup, 21/03/1950 tarihli ve 7462 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin 31'inci maddesinin dördüncü fıkrasına göre ise; konsolosluk binaları, mobilyaları, konsolosluk malları ve keza ulaşım araçlarının millî savunma veya kamu yararı amaçlarıyla hiçbir çeşit elkoymaya konu teşkil edemeyecekleri düzenlenmiştir.

Yine, Birleşmiş Milletlerin Ayrıcalık ve Muafiyetlerine Dair Sözleşmesi'nin 2'nci maddesinin 3'üncü bendi uyarınca da; “*Kurulun binaları masuniyeti haizdir. Alacak ve malları, buldukları yer neresi ve elinde tutan kim olursa olsun, arama, her hangi bir maksatla el koyma, zoraltım ve kamulaştırma ile diğer her türlü icrai, idari, adli ve teşriî tedbirlerden muaftır*” hükmü yer almaktadır.

Bütün bu düzenlemeler çerçevesinde, Türkiye'de bulunan yabancı devlet diplomatik temsilciliklerine ve diplomatik ayrıcalık ve bağışıklıktan yararlanmaları kabul edilmiş temsilcilik mensupları ile ilgili dava ve icra takiplerinde adli makamlarca çıkarılan tebligat evrakının Dışişleri Bakanlığı'na iletilmek üzere Adalet Bakanlığı'na¹⁰⁰ gönderilmesi gerekmektedir¹⁰¹. Tebligatın ne şekilde yapılacağına dair ayrıntılı açıklama, Tebligat Genelgesinin 39-43 maddeleri arasında yapılmıştır. Yine, MÖHUK'un 1/2'nci maddesinde “*Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri saklıdır*” ifadesi yer almaktadır. Bu düzenleme çerçevesinde de, yukarıda bahsi geçen sözleşmelerin etkin olarak uygulanması gerekmektedir. Ancak, MÖHUK'un 1/2'nci maddesinin oldukça genel bir düzenleme olması, uluslararası tebligata ilişkin konuları düzenleyen Tebligat Genelgesinin ise ikincil bir kaynak olması nedeniyle uygulayıcıların zaman zaman konuya yeterince hakim olmadığı görülmektedir. Örneğin bir taşınmazın tahliye ve teslimine dair olan ilam icra dairesine verilince, icra müdürü, icra emri tebliği suretiyle borçluya yedi gün içinde hükmolunan şeyin teslimini emreder (İcra ve İflas Kanunu m. 26). Pratikte ise, genellikle uygulayıcıların, MÖHUK'un ve Tebligat Genelgesinin ilgili maddelerini göz önünde bulundurmadan işlem

¹⁰⁰ 1965 tarihli Sözleşmenin 2'nci maddesi uyarınca, tebligatın daha çabuk ve kolay yapılmasını sağlamak amacıyla taraf devletlerde Merkezî Makamlar ihdas edilmiştir. Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, anılan Sözleşmenin uygulanmasında Merkezî makam olarak görev yapmaktadır.

¹⁰¹ Yabancı misyonlara tebligat Dışişleri Bakanlığı aracılığı ile yapılması gerekir. Türkiye'de yabancı devlet temsilcileri gibi konsolosluk ilişkileri çerçevesinde diplomatik ayrıcalık ve bağışıklıktan yararlanmaları kabul edilmiş kişilerle ilgili dava ve icra takiplerinde, diplomatik ayrıcalığı bulunan misyon mensuplarına adli makamlarca çıkarılan her türlü tebligat evrakı, tebliği çıkaran adli makam tarafından öncelikle Adalet Bakanlığına gönderilir (16/11/2011 tarih ve 63/3 sayılı Genelge, s.6).

yaptıkları görülmektedir. Bu kapsamda, doğrudan Tebligat Kanunu'nun maddeleri uygulanarak bazı usul hataları yapılabilmektedir. Sözleşmeler ve Tebligat Genelgesine ilişkin farkındalığı artırmak amacıyla bu konularda eğitim verilmesinin sorunu kısa vadede çözebileceği düşünülmeyle birlikte, uzun vadede Tebligat Kanunu ile İcra ve İflas Kanunu gibi temel kaynaklarda konuya ilişkin esaslı değişiklik yapılması gerekmektedir. Örneğin, İcra ve İflas Kanunu'nun "*Haczi caiz olmayan mallar ve haklar*" başlıklı 82'nci maddesinin, "*Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi*", "*Konsolosluk İşleri Hakkında Viyana Sözleşmesi*" ile "*Birleşmiş Milletlerin Ayrıcalık ve Muafiyetlerine Dair Sözleşme*" göz önünde bulundurularak haczedilemeyen mallar bakımından tekrar gözden geçirilmesi ile anılan maddeye bir fıkra eklenerek ilgili sözleşmelerin tereddüde yer vermeyecek şekilde dikkate alınmasının sağlanması mümkün olabilir.

Uygulamada sıkıntı yaşanan bir diğer husus; hukuk davasında, davalı olarak yabancı bir devletin gösterilmesi durumunda tebligatın kime ve ne şekilde yapılacağı konusudur. 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un¹⁰² (MÖHUK) 49'uncu maddesinde yabancı devlete, özel hukuk ilişkilerinden doğan hukukî uyuşmazlıklarda yargı muafiyeti tanınmayacağı, bu gibi uyuşmazlıklarda yabancı devletin diplomatik temsilcilerine tebligat yapılabileceği hükmüne yer verilmiştir. Bu maddede anılan özel hukuk ilişkilerinden amaç, yabancı bir devletin egemenlik hakkına dayanarak yaptığı tasarrufların dışında kalan, özel bir kişi gibi özel hukuk faaliyetlerinde bulunması, ticari ilişkilere girmesi zarar doğurucu bir haksız eylemin işlenmesi sonucu doğan uyuşmazlıklardır¹⁰³. MÖHUK'un 49'uncu maddesi ile devletlerin özel hukuk alanındaki işlemleri ve eylemleri, "*egemenlik*" yetkisine dayanan diğer işlem ve eylemlerden ayrı tutularak çağdaş anlayışa uygun bir tutum izlenmeye çalışılmıştır¹⁰⁴. Maddenin

¹⁰² 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanun, 12 Aralık 2007 gün ve 26728 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁰³ Vahit Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 2. Bası, Seçkin, Ankara, 2013, s. 63; NOMER, s. 426-428; ÇELİKEL/ERDEM, s. 637 vd.; ŞANLI/ESEN/FİGANMEŞE, s. 454-455; "*Söz konusu bu hüküm, ayrıca doktrinde, Türk mahkeme kararlarına dayanılarak, Sözleşme hükümlerine tâbi diplomatik temsilcilerin yargı bağımsızlıklarının bulunmadığı somut hallerde, ilgili kişilere tebligat yapılabilmesini sağlayan bir hukukî dayanak olarak da nitelendirilmektedir*" (Fügen Sargın, "*1961 Tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkındaki Viyana Sözleşmesi Hükümleri Dahilinde MÖHUK'un 33. Maddesinin Uygulanabilirliği Sorunu*", ss. 14-36, AÜHFD, Cilt 52, Sayı 1, Yıl 2003, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/283/2586.pdf>, Erişim 01/04/2016).

¹⁰⁴ Rona Aybay, "*Yargıtay İçtihatlarına Göre Yabancı Devletin Yargı Bağımsızlığı*", ss. 109-

gerekçesinde de belirtildiği üzere; maddenin ikinci cümlesi ile yabancı devlet hakkında dava açılabilmesini sağlamak amacıyla o devletin diplomatik temsilcilerine bu konuda tebligat yapılabileceği kabul edilmektedir. Ayrıca gerekçede; anılan maddenin, Viyana Konsolosluk Sözleşmesi ve Tebligat Kanunu ile ilgisi bulunmadığı, zira ne sözleşmede ne de Tebligat Kanunu'nda devletin yargı muafiyetinin düzenlenmemiş olduğu, bu maddenin devletin yargı muafiyeti konusundaki Avrupa Sözleşmesine uygun olarak düzenlendiği belirtilmektedir¹⁰⁵. Ancak tartışma konumuz, devletlere hangi konularda yargı muafiyeti tanınacağından¹⁰⁶ ziyade yargı muafiyeti tanınmayan alanlarda devlete yönelik tebligatın kime ve hangi usuller çerçevesinde yapılacağıdır.

Yabancı devlet aleyhine açılan davalarda, MÖHUK m. 49/2 uyarınca tebligatın o devlet dış temsilciliğine yapılabileceği düzenlenmiş, ancak tebligat usulüne ilişkin bir açıklık getirilmemiştir. Tebligatın yabancı devlete izafeten dış temsilciliğe yapılması halinde de uygulanacak usul, yukarıda da açıklandığı üzere Tebligat Yönetmeliği'nin 45'inci maddesi ve Tebligat Genelgesi'nin 39-43'üncü maddelerinde belirtildiği şekilde olmalıdır. Başka bir ifade ile, yabancı devlete izafeten dış temsilciliğe yapılacak tebligat da, Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla yani diplomatik yolla yapılmalıdır. Zira, Tebligat Genelgesi'nin 41'inci maddesinde yer alan “*yabancı misyonlara ve Birleşmiş Milletler temsilcilik ve kuruluşlarına karşı yürütülecek tebligat işlemlerinin Dışişleri Bakanlığı aracılığı ile yapılması gerekir*” ifadesinde yabancı devlet diplomatik temsilciliklerine yapılacak tüm tebligat işlemleri kastedilmektedir. Dış temsilciliklere tebligat usulünün belirlenmesinde, “*yabancı devlet aleyhine açılan davalarda*” ya da “*dış temsilcilik aleyhine açılan davalarda*” tebligat usulü şeklinde bir ayrıma gidilmemiştir. Diğer

120, TBB Dergisi, Sayı 72, 2007, s. 111, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-72-354>, Erişim 01/04/2016.

¹⁰⁵ Milli Güvenlik Konseyi, “*Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/5; M. G. Konseyi : 1/367)*”, Danışma Meclisi S. Sayısı : 100, s. 11, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MGK_/d01/c007/mgk_01007105ss0408.pdf, Erişim 20/01/2016; 1972 tarihli “*Devletin Yargı Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Sözleşmesi*” (European Convention on State Immunity), devletlerin yargı bağımsızlığını düzenleyen ayrıntılı maddeler içermektedir. Maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere, madde ile uyumlu olarak Sözleşmede de özel hukuk ilişkisinden doğan ve devletin egemenlik hakkına dayanarak yaptığı tasarruflar dışında kalan faaliyetler açısından devletlere yargı muafiyeti tanınmayacağı kabul edilmektedir.

¹⁰⁶ “*Şu halde, yabancı devlet, Türk hukukuna göre özel hukuk şahısları tarafından yapılabilen, özel hukuk niteliğindeki bir hukuki ilişkiden doğan ihtilafın dava konusu yapılması halinde, -yabancı devletin bu ilişkiye girerken taşıdığı maksat ne olursa olsun-, Türk mahkemeleri önünde yargı muafiyetini ileri süremeyecektir*” (NOMER, s. 426-427).

taraftan, yabancı devlet aleyhine açılan davalarda diplomatik temsilciliğe Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla tebligat yapılması usulü alternatif bir yoldur. Başka bir ifade ile, yabancı devlet aleyhine açılan davalarda tebligat, taraf olunan ikili ve çok taraflı sözleşmeler çerçevesinde de yapılabilir.

Bu kapsamda, yabancı bir devlete tebligat yapılması hususunda, 1965 tarihli Lahey Sözleşmesine taraf devletler açısından bu Sözleşmenin uygulanmasının değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira 1965 tarihli Lahey Sözleşmesi, sadece özel hukuk bağlamında gerçek ve tüzel kişilere değil, kamu hukuku tüzel kişiliklerine de uygulanabilmektedir. Örneğin; bir hükümet, hükümet ajanı ya da devlet adına hareket eden herhangi bir kimseyi de kapsayacak biçimde bir devlete ya da devletin bölgesel bir birimine yapılacak tebligat bakımından da Sözleşme uygulama alanı bulabilmektedir. Sözleşmenin gerek müzakere raporlarından, gerekse lafzından Sözleşmenin uygulanmasının özel hukuk kişileri ile sınırlı tutulacağı sonucu çıkarılamaz. Bu çerçevede, Hollanda Yüksek Mahkemesi de, sözleşmenin yabancı devlete tebligat yapılması halinde de uygulanacağını hükme bağlamıştır¹⁰⁷. Bir başka hukuki uyuşmazlıkta ise, bir ABD mahkemesi Türkiye’de yer alan Merkezi Makama yapılmak kaydıyla Türkiye Cumhuriyeti devletine yapılan tebligatın geçerli olacağına hükmetmiştir¹⁰⁸. Kanaatimizce de doğru olduğu düşünülen, Sözleşmenin devletlere yapılacak tebligatlar açısından da uygulanacağına dair bu tür örnekler, taraf devletlerce de kabul görmüş genel bir uygulamadır.

Muhatabın yabancı bir devlet olması halinde, Sözleşmenin 13’üncü maddesi oldukça önem kazanmaktadır. Sözleşmenin 13’üncü maddesi uyarınca kendisine tebligat gönderilen devletin Merkezi Makamı, şayet gönderilen tebligat, devletin egemenliği ve güvenliğine müdahale ediyorsa tebligatı almayı reddedebilir. Elbette ki, tebligatın reddedileceğine dair verilecek kararın devletlerin yargı muafiyeti kurallarına uygun olarak verilmesi gerekir¹⁰⁹. Kanaatimizce, bu madde uyarınca geri gönderilen tebligatın tekrar yapılabilmesi, tebligatın reddine neden olan unsurların ikili diplomatik ilişkiler çerçevesinde aşılması ile mümkün olabilir. Aksi takdirde, hukuki işlemin sonuçlandırılmasının çıkmaza girmesi kaçınılmazdır.

Bununla birlikte, dava konusu olayın tamamen ticari bir ilişkiden

¹⁰⁷ Permanent Bureau, **Practical Handbook**, s. 61.

¹⁰⁸ “A court in the United States also considered service upon the Republic of Turkey to be valid when addressed to the Central Authority of that country” (Permanent Bureau, **Practical Handbook**, s. 61).

¹⁰⁹ Permanent Bureau, **Practical Handbook**, s.62.

kaynaklanması halinde bile yabancı bir devlete tebligatın, MÖHUK 49'uncu maddesi uyarınca o devlet dış temsilciliğine yapılması hususu tartışmalıdır. Özellikle bazı devletler¹¹⁰, devlet adına dış temsilciliklerine tebligat yapılmasını kabul etmemektedir. Bunun gerekçesi olarak ise, dış temsilciliğin tüzel kişiliğinin bulunmadığı, bu nedenle devletin taraf olduğu bir davada devlet adına tebligatın dış temsilciliğe yapılamayacağı, devletleri adına tebligatın taraf olunan 1965 tarihli Lahey Sözleşmesi çerçevesinde bizzat devletlerini temsil eden kuruma¹¹¹ yapılması gerektiği ifade edilmektedir¹¹². Kanımızca, öne sürülen bu gerekçe kısmen doğrudur. Zira, her ne kadar kamu tüzel kişileri görevleri bakımından kamu otoritesini temsil etseler dahi, kamu tüzel kişiliği yalnız kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur¹¹³. Yine, kamu tüzel kişileri, taraf ehliyetine de sahiptir¹¹⁴. Ancak, diplomatik temsilciler bakımından taraf ehliyetinden bahsedilemeyeceği gibi herhangi bir kuruluş kanunları da bulunmamaktadır. Diplomatik temsilciler, bir devletin diğer bir devlette yansıması olması dolayısıyla tüzel kişilikten yoksun ve yetkileri sınırlı bir yapıdır.

Diğer taraftan, diplomatik temsilcilikler, buldukları ülkede kendi devletlerini temsil etmektedirler. Ancak bu temsilin, devletleri adına davaya taraf olma yetkisi verip vermeyeceği hususunda bilinçli bir boşluk bulunmaktadır. Bunun en temel nedeni, böyle bir yetkinin dış temsilciliklere açık olarak verilmesi halinde, devletler aleyhine açılan dava sayısının artabileceği ve davaların dış temsilciliğin davayı takip etmesi halinde bile devlet kontrolünden çıkabileceğidir. Zira, bazı ihtilafların özellikle ikili diplomatik ilişkiler ile çözülmesi tercih edilebileceği gibi, bazı ihtilafların ise hiç çözülmeden müteakibiyet konusu oluşturması istenilebilir. Görülen o ki, bu tür yolları, dış temsilciliğe devleti adına açılan davalarda taraf olma yetkisi vererek ortadan kaldırmak uluslararası platformda da tercih edilmemektedir.

Dahası, yabancı bir devlete yapılacak tebligatın, 1965 tarihli

¹¹⁰ Almanya, Amerika gibi devletler (Adalet Bakanlığı, UHDİGM, Tebligat Bürosu).

¹¹¹ Uygulamada genel olarak tebligat, devletleri temsilen adalet bakanlıklarına veya dış işleri bakanlıklarına yapılmaktadır.

¹¹² Adalet Bakanlığı, UHDİGM, Tebligat Bürosu, 4-5-12XX-2010 sayılı dosya (Yayınlanmamış).

¹¹³ “İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur” (Anayasa'nın 123'üncü maddesi).

¹¹⁴ “...görevleri bakımından kamu otoritesini temsil eden kamu tüzel kişilerinin, özel hukuk tüzel kişileri gibi, davada taraf ehliyetine sahip oldukları konusunda kuşku ve duraksama bulunmamaktadır” (Yargıtay 10. H. D., 2008/7912 E., 2009/16970 K. sayılı kararı, <http://www.kararara.com/yargitay/10hd/k3319.htm> , Erişim 22/02/2016).

Lahey Sözleşmesi uyarınca dış temsilciliğine değil de doğrudan o devlete yapılması, muhatap devlete Sözleşme'nin 13'üncü maddesi uyarınca tebligatı reddedebilme imkânı tanımaktadır. Şayet devlet, tebligatın ve dolayısıyla tebligata konu davanın egemenlik ve güvenliğine zarar verebileceği kanaatine varırsa tebligatı reddedebilecek ve böylece açılmış olan davanın sürüncemede kalmasını dolaylı olarak sağlayabilecektir. Sözleşmeye taraf olan devlet sayısı da göz önünde bulundurulduğunda, “*egemenlik ve güvenliğine zarar verme*” kavramının ne denli geniş yorumlanabileceği tahmin etmek çok da zor olmayacaktır. Diğer taraftan, davaların uzamaması ve bir sonuca bağlanması için MÖHUK'un 49'uncu maddesinde belirtildiği gibi bazı yöntemler belirlenerek, konu iç mevzuat çerçevesinde çözümlenip, karar kesinleştirilebilir. Ancak, bu şekilde kesinleşmiş olan kararın icrası konusunda sorunlar yaşanacaktır. Örneğin; 1965 tarihli Lahey Sözleşmesi'ne taraf olan bir devlete karşı açılmış tazminat davasında, mahkemece bu devletin tazminat ödemesine hükmedilmesi, tebligatların ise MÖHUK'un 49'uncu maddesi çerçevesinde devletin dış temsilciliğine ve ilgili düzenlemeler gözetilmeden¹¹⁵ Tebligat Kanunu'nda öngörülen mahallî tebligat usulü çerçevesinde yapılmış olması halinde kesinleşen kararın icra edilmesi esnasında sorun yaşanması muhtemeldir. Zira, tazminat ödenmesine ilişkin bu kararın yabancı ülkede icra edilebilmesi için o ülkede tenfizi gerekecektir. Kanımızca, 1965 tarihli Lahey Sözleşmesi uyarınca tebligat yapılması yerine, MÖHUK'nun 49'uncu maddesinin yönlendirmesi ile yapılan tebligat işlemi neticesinde kesinleştirilen böyle bir kararın, sözü edilen devlette tenfizi konusunda ciddi sıkıntılar yaşanabilir. Yine, alınan bu karar uyarınca Türkiye'de bulunan yabancı devlet mallarının haczi de, taraf olunan uluslararası sözleşmeler çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, MÖHUK'un 49'uncu maddesinin kabul edilmesinin, özel hukuk ilgilendiren bazı davaların¹¹⁶ sürüncemede kalmadan bir sonuca ulaştırılabilmesi ihtiyacı olduğu düşünüldüğünde, maddenin uygulamasının tamamen ortadan kaldırılması yerine maddeye biraz daha açıklık getirilmesi ve taraf olunan uluslararası sözleşmeler de göz önünde bulundularak konunun ele alınması gerekmektedir.

5. Yurt Dışından Türkiye'ye Yapılacak Tebligat Taleplerinde Tercümelî Evrak

Yurt dışından Türkiye'ye yapılacak tebligat talepleri, 7201 sayılı

¹¹⁵ Tebligat Yönetmeliğinin 45'inci maddesi ile Tebligat Genelgesinin 39-43'üncü maddeleri.

¹¹⁶ Örneğin dış temsilciliklerde çalışan Türk vatandaşlarının taraf olduğu işten çıkarılma gibi iş hukuku ilgilendiren davalar.

Kanun, Türkiye'nin taraf olduğu ikili anlaşma veya çok taraflı sözleşmeler ve uluslararası adli yardımlaşma kuralları çerçevesinde görülür. Talep eden devlet ile Türkiye arasında herhangi bir ikili anlaşma veya çok taraflı sözleşme bulunmaması halinde, tebligat karşılıklılık ilkesi ve uluslararası adli yardımlaşma kuralları çerçevesinde yerine getirilir. Bu durumda adli evrakın tebliği, 7201 sayılı Kanunu'nun 26'ncı maddesine uygun olarak yapılır. İlgili yer Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından PTT aracılığı ile yaptırılacak tebligatın tercümesinin bulunmaması halinde, muhatap özellikle ve açıkça kabul ettiği takdirde tebligat yaptırılır. Muhatap kabul etmediği takdirde, Türkçe tercümesi bulunmayan evrak tebliğ edilmeyecektir¹¹⁷.

İki taraflı adli yardım sözleşmelerinde, genel olarak tebliğ evrakının Türkçe ve talep eden devletin dilinde ya da sözleşmede belirtilen dillerden birinde hazırlanması öngörülmektedir¹¹⁸. Türkiye'nin taraf olduğu bazı ikili anlaşmalarda bu durum gözardı edilerek, evrakın İngilizce tercümesinin de tebliğ edilebileceği ifade edilmiştir¹¹⁹. Bu durum kişilerin savunma hakkını ihlal edebilir¹²⁰. Nitekim evrak kapsamına yabancı dil bilmemesi nedeniyle vakıf olamayan muhatabın, tebligatı almış olması halinde tebliğden imtina etme hakkı zayıflatılmaktadır. Son zamanlarda yapılan ikili sözleşmelerde bu duruma azami dikkat gösterilmektedir¹²¹.

¹¹⁷ RUHİ, **Tebligat Hukuku**, s. 581; KAÇAK, s. 265; Yargıtay 12. HD., 28/06/2002 tarihli ve 2002/12673 E., 2002/14033 K. sayılı kararı (RUHİ, **Tebligat Hukuku**, s. 583).

¹¹⁸ ÇELİKEL/ERDEM, s. 501.

¹¹⁹ "Türkiye ile Litvanya Arasında Hukuki ve Ticari Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi"nin 14'üncü maddesinde yer alan, "**Kendisinden yardım istenilen makam, belgelerin kendi dilinde olması veya tasdikli İngilizce tercümesi ile gönderilmesi halinde, tebligatı kendi mevzuatına göre yapar. Aksi halde tebligat, muhatabın kabul etmesi halinde yapılır**" ifadesi uyarınca, tebligat evrakının İngilizce düzenlenmesi halinde de tebligatın ilgisine tebligatın talep edildiği devlet mevzuatına göre yapılacağı belirtilmektedir. Bu madde ile, muhatap hiç bilmediği bir dilde hazırlanmış tebligat evrakını mevzuatımız hükümlerine göre tebellüğ ederse içeriğinden sorumlu olacaktır.

¹²⁰ AB açısından ise uluslararası çok taraflı sözleşmeler ile yetinilmemiş, 1348/2000 sayılı Konsey Tüzüğü çerçevesinde tebligat usulünün kolaylaştırılmasına ve geliştirilmesine niyet edilmiştir. Tüzük, tebliğ evrakının tercümesinin pahalı olmasından dolayı esnek bir yaklaşım belirlemiştir. Anılan Tüzüğe göre başvuru sahibi, Lahey Sözleşmesinin aksine evrakı tercümelili veya tercümesiz olarak tebliğ etmeyi tercih edebilir.

¹²¹ Umman ile Türkiye arasında 06/06/2008 tarihinde imzalanan ve 16/03/2010 tarihli ve 5960 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunan "**Türkiye Cumhuriyeti ile Umman Sultanlığı Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardım Anlaşması**"nın 7'nci maddesinde, "**Talep edilen Tarafın dilinde kaleme alınmış veya bu Tarafın diline uygunluğu tasdik edilmiş bir tercümeyi havi olmaları halinde tebligatlar, talep edilen makam tarafından kendi Devletinde bu komuyu düzenleyen hükümlere uygun olarak yerine getirilir. Aksi halde, talep edilen makam, ancak muhatap almayı kabul ettiği takdirde tebligatı muhatabına yapabilir**"

SONUÇ

Tebligat usulî bir işlem olmakla birlikte savunma hakkının temelini oluşturmasından dolayı büyük bir önem taşımaktadır. Tebligatın usulüne uygun yapılmaması, davaların sonuçlanmasının önünde engeldir. Tebligata ilişkin yapılan düzenlemelerin amacı ise, tebliğe bağlanan hukuki sonuçların doğabilmesi için tebligatın en kısa sürede yapılarak, tebliğ evrakının muhatap tarafından kabul edilmesinin sağlanmasıdır. Türk hukukunda, tebligat konusunu düzenleyen Tebligat Kanunu ile Tebligat Yönetmeliği'nin yanı sıra taraf olunan ve uluslararası tebligat usullerini belirleyen ikili ve çok taraflı sözleşmeler de bulunmaktadır.

Türk mahkemelerinde açılan davalarda veya Türkiye'de yapılan icra takiplerinde, taraflardan birinin yabancı bir ülkede bulunması halinde tebligatın yurtdışında yapılması gerekir. Uluslararası tebligatın konusunu oluşturan bu tür davaların hızlı bir şekilde neticelenmesi ve tebligatta sorun yaşanmaması için uluslararası sözleşmeler kabul edilmiştir. 1965 tarihli Lahey Sözleşmesi bu konuda hazırlanmış temel düzenlemelerdendir. Türkiye'nin de taraf olduğu bu Sözleşme çerçevesinde, uluslararası tebligatın daha hızlı ve kolay yapılması için bazı usuller belirlenmiştir. Sözleşmenin kazandırdığı en temel yenilik tebligatın taraf devletlerce atanacak merkezi makamlar vasıtasıyla yapılmasıdır.

Türkiye, 1965 tarihli Lahey Sözleşmesi gibi çok taraflı sözleşmelerin yanında tebligat konusunu da içeren birçok ikili adli yardımlaşma sözleşmelerine taraf olmuştur. Ancak, gerek ikili gerekse çok taraflı sözleşmelerin imzalanmasından ziyade bu sözleşmelerin ne derece etkin uygulandığının önemi büyüktür. Örneğin; uluslararası tebligatların yapılmasında, 1965 tarihli Lahey Sözleşmesi ile Tebligat Kanunu'nun ve diğer düzenlemelerin ne derece uyum içinde uygulandığının değerlendirilmesi, yaşanan aksaklıkların ve eksik olan noktaların ele alınarak çözümlenmesi gerekmektedir.

Tebligat Kanunu'nun 25/a-son maddesi ile yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarına yapılacak tebligat usulünün hızlandırılması ve kolaylaştırılması amaçlanmıştır. Bu maddeye göre, Türkiye'deki kazai merciler tarafından çıkarılacak tebligatın tercüme evrakına gerek kalmadan, doğrudan yabancı devlette bulunan dış temsilciliğe gönderilmesiyle sürecin hızlandırılması sağlanmıştır. Benzer amaçlar ile kabul edilen 1965 tarihli Lahey Sözleşmesinin 10'uncu maddesi ise, maddeye çekince koymayan yabancı devlette

denilmektedir.

bulunan kişilere doğrudan posta yoluyla tebligatı düzenlemektedir. Tebligat Kanunu'nun 25/a-son maddesi, mahkemeler tarafından sıkça başvurulmuş bir yöntem olmakla birlikte, Sözleşmenin 10'uncu maddesinin uygulanması yok denecek kadar azdır. Hâlbuki Sözleşmenin 10'uncu maddesinde belirtilen usul, uluslararası tebligata ilişkin sürecin çok daha çabuk neticelendirilmesine olanak sağlamaktadır. Hangi olayda hangi düzenlemenin uygulanacağını doğru tespit edilebilmesi, davaların sürüncemede kalmadan hızlı şekilde sonuçlandırılmasını sağlayacaktır. Bu çerçevede, uluslararası tebligata ilişkin mevzuatın bir bütün halinde ele alınması ve doğru uygulanması, hak kayıplarının yaşanmasını engelleyecektir.

Uluslararası tebligata ilişkin karşılaşılan sorunlar arasında; Tebligat Kanunu'nun yetersiz kaldığı ve uluslararası sözleşmelerin uygulanmasında zafiyet yaşandığı diğer sorunlu alanlardan biri ilan edilen tebligat konusu, diğeri ise yurtiçinde bulunan yabancı devlet temsilciliklerine yapılan tebligat usulüdür. Yabancı devletlerde bulunan muhataba ilan edilen tebligat konusunda Tebligat Kanunu'nda yer alan düzenleme, uygulamada yetersiz kalmaktadır. Yabancı devlet temsilciliklerine yapılacak tebligatın ise, uluslararası sözleşmeler gözetilmeden, tamamen Tebligat Kanunu esas alınarak yapılması oldukça büyük sorunlara sebebiyet vermektedir. Yine, 1965 tarihli Sözleşme veya ikili adli yardımlaşma sözleşmeleri kapsamında yabancı devletlerden gönderilen tebligatın muhataba iletilmesi, Tebligat Kanunu 26'ncı madde uyarınca yapılmaktadır. Ancak, evrakın tercümesinin bulunup bulunmadığı gibi hususların üzerinde yeterince durulmamakla birlikte taraf olunan bazı iki taraflı sözleşmelerde de savunma hakkını etkileyecek bu husus göz ardı edilmiştir.

Sonuç olarak, uluslararası tebligata ilişkin uygulamada karşılaşılan sorunların çözüme kavuşturulması için tebligata ilişkin mevzuatın bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Uygulayıcılar tarafından, yürürlükte bulunan sözleşmelerin, bu konudaki temel mevzuatın bir parçası olduğu ve uluslararası tebligatta yaşanan aksaklıkların, bu konudaki uluslararası sözleşmelere tam olarak vakıf olmadan bertaraf edilemeyeceği unutulmamalıdır. Diğer taraftan, Tebligat Kanunu ve Tebligat Yönetmeliği'nde yapılacak ayrıntılı düzenlemeler ile eksik noktaların giderilmesi ve tartışmalı alanların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü,

“Adli Sözleşmeler; Hukuki-Ticari ve Cezai Konularda İkili Sözleşmeler”, <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/ikili.html> , Erişim 20/01/2016.

Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, **“Genelgeler”**, <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/genelgeler/genelgeler.html> , Erişim 20/01/2016.

Akcan, Recep/Albayrak, Hakan; **Tebliğat Hukuku**, Seçkin, Ankara, 2014.

Akil, Cenk; **“11.1.2011 Gün ve 6099 Sayılı Kanun İle 7201 Sayılı Tebliğat Kanunu’nda Yapılan Değişiklikler”**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, ss. 248-266, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-101-1204> , Erişim 18/01/2016.

Anderson, Winston; **Elements of Private International Law**, The Caribbean Law Publishing Company, Kingston, 2003.

Aybay, Rona; **“Yargıtay İçtihatlarına Göre Yabancı Devletin Yargı Bağımsızlığı”**, TBB Dergisi, Sayı 72, 2007, ss. 109-120, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-72-354> , Erişim 01/04/2016.

Çelikel, Aysel/Erdem, Bahadır; **Milletlerarası Özel Hukuk**, 14. Bası, Beta, İstanbul, 2016.

Deliduman, Seyithan; **Tebliğat Hukuku Bilgisi**, Yetkin, Ankara, 2002.

Doğan, Vahit; **Milletlerarası Özel Hukuk**, 2. Bası, Seçkin, Ankara, 2013.

European Court of Human Rights, **Guide on Article 6, “Right to Fair Trial (civil limb)”**, Council of Europe, 2013, s. 50, http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_ENG.pdf , Erişim 20/01/2016.

Günay, Esra; **“Türkiye’den Yabancı Ülkeye Yapılan Tebliğat ve Esasları”**, ss. 259-282, TAAD, Yıl: 3, Sayı: 11 (Ekim 2012), file:///C:/Users/ab42358/Downloads/e265c-38680-6d134-e24be%20(19).pdf, Erişim 20/01/2016.

Hague Convention On The Service Abroad of Judicial and extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matters (1965), Law Reform Commission Report 21-23, The Law Reform Commission, Dublin/Ireland 1987.

HCCH, Hukukî ve Ticari Konularda Yabancı Ülkelerde Delil Sağlanması Hakkında 1970 tarihli La Haye Sözleşmesi Kapsamında ABD

Yetkili Makamınca Yayınlanan Uygulamaya İlişkin Bilgiler, http://www.hcch.net/index_en.php?act=authorities.details&aid=528, Erişim 11/06/2012.

HCCH, Reservations Declarations, http://www.hcch.net/index_en.php?act=status.comment&csid=425&disp=resdn (Erişim 31/10/2012).

HCCH, Status Table, **“Convention of 15 November 1965 on the Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matters”**, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=17>, Erişim 20/01/2016.

International Committee, **International Aspects of Family Law**, Second edition, Solicitors Family Law Association, Kent Spring 2004.

Kaçak, Nazif; **Tebligat Kanunu Şerhi**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2011.

Kamacı, Mahmut; **“Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Nafaka ve Bu Konudaki Türkiye'nin Katıldığı Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri”**, s. 508-539, Yargıtay Dergisi, Cilt 24, Sayı 4, Ekim 1998.

Kaplan, Yavuz; **“Avrupa Tebligat Hukukundaki Gelişmeler, Düzenleme Çalışmaları Açısından Almanya Örneği ve Türk Hukuku”**, Yıl 2003, Cilt 52, Sayı 3, ss. 199-227, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/281/2563.pdf>, Erişim 20/01/2016.

Kennett, W.A.; **Enforcement of Judgements in Europe**, Qxford University Press, Oxford 2001.

Kocasakal, Hatice Özdemir; **“Yabancı Ülkelerde Bulunan Kişilere Tebligat”**, ss. 27-65, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2009/1, Yayın No: 45, <http://dosya.gsu.edu.tr/Docs/HukukFakultesi/TR/FakulteDergisi/fakulte-dergisi-2009-1-hukuk-fakultesi.pdf>, Erişim 20/01/2016.

McClearn, David; **The Hague Conventions on The Service of Process, The Taking of Evidence and Legalisation, Explanatory Documentation prepared for Commonwealth Jurisdiction (Explanatory Documentation)**, Commonwealth Secretariat, London 1979.

Milli Güvenlik Konseyi; **“Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/5; M. G. Konseyi : 1/367)”**, Danışma Meclisi S. Sayısı : 100,

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MGK_/d01/c007/mgk_01007105ss0408.pdf Erişim 20/01/2016.

Muşul, Timuçin; **Tebliğat Hukuku**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

Nomer, Ergin; **Devletler Hususi Hukuku**, 21. Bası, Beta, İstanbul, 2015.

Permanent Bureau of the Hague Conference on Private International Law, **Practical Handbook on the Operation of the Hague Service Convention (Permanent Bureau, Practical Handbook)**, Third Edition, Wilson & Lafleur Ltee, Montreal, 2006.

Recognition and Enforcement of Judgements and Orders and the Service of Process within the Commonwealth, A Report of a Working Meeting held at Basseterre (A Report of a Working Meeting), St. Kitts, 24-28 April 1978, Commonwealth Secretariat, London.

Ruhi, Ahmet Cemal; **Nafaka Hukuku**, 3. Baskı, Seçkin, Ankara 2010.

Ruhi, Ahmet Cemal; **Tebliğat Hukuku**, 7. Baskı, Seçkin, Ankara 2011.

Sargın, Fügen; **“1961 Tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkındaki Viyana Sözleşmesi Hükümleri Dahilinde MÖHUK’un 33. Maddesinin Uygulanabilirliği Sorunu”**, AÜHFD, Cilt 52, Sayı 1, Yıl 2003, ss. 14-36, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/283/2586.pdf> , Erişim 01/04/2016.

Şanlı, Cemal/Esen, Emre/İğanmeşe Ataman, İnci; **Milletlerarası Özel Hukuk**, 4. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015.

T.C. İçişleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Adres Kayıt Sistemi, <http://www.nvi.gov.tr/Hakkimizda/Projeler,Aks.html> , Erişim 10/02/2016.

Tebliğat Kanunu ile Adlî Sicil Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Kahramanmaraş Milletvekili Veysi Kaynak’ın; Tebliğat Kanunu ile Karayolları Trafik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (1/742, 2/546), TBMM, Dönem 23, Yasama yılı 4,

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss474.pdf> , Erişim 20/01/2016.

Tebliğat Kanunu Lâyihası ve Muvakkat Encümen mazbatası (1/105),

Devre XI, İçtima 1, Sayı 129, s. 1, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d11/c006/tbmm11006015ss0129.pdf>, Erişim 20/01/2016.

Toker, Ali Gümrah; **“15 Kasım 1965 Tarihli ‘Hukuki veya Ticari Konularda Adli ve Gayri Adli Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair Lahey Sözleşmesi’ Uyarınca Tebligat Yapılması”**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 2, 2011, ss.107-152 (Basım Yılı: 2013), <http://webb.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz13-2/gumrahtoker.pdf> , Erişim 20/01/2016.

Turan, Ahmet Uğur; **Tebligat Hukuku, Tebligat Suçları ve ilgili Mevzuat**, Seçkin, Ankara, 2002.

Yılmaz, Ejder; **Hukuk Sözlüğü**, Ankara, 2001.

Yılmaz, Ejder/Çağlar, Tacar; **Tebligat Kanunu**, Yetkin, Ankara, 2013.